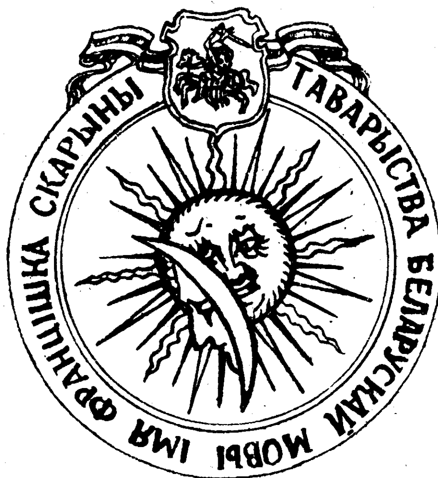
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
Францішак БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) ◈ 52(108) ◈ 30 снежня 1992 г. ◈ Кошт 1 рубель (Па падпісцы — 10 кап.)

З надыходзячым Новым годам, шаноўныя спадары!

Усім арганізацыям Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны

«Наша слова» (№ 49 ад 9 снежня) ужо паведаміла аб тым, што Рэспубліканская Рада ТБМ прыняла рашэнне аб правядзенні 26 сакавіка 1993 г. III з'езда ТБМ з абмеркаваннем пытання «Аб стане работы па выкананні Закона аб мовах у Рэспубліцы Беларусь і Дзяржаўнай праграмы па яго ажыццяўленні».

Відавочна, што на з'ездзе будуць абмеркаваны і іншыя надзённыя пытанні дзейнасці Таварыства, у тым ліку:

— вынікі асветніцкай і гаспадарчай дзейнасці арганізацый ТБМ;

— аб арганізацыйнай структуры ТБМ і яе ўдасканаленні;

— змены ў Статуце Таварыства;

— супрацоўніцтва арганізацый ТБМ з арганізацыямі-заснавальнікамі і другімі грамадскімі арганізацыямі;

— адносіны мясцовых органаў улады да рэгіянальных арганізацый ТБМ, іх сумесная дзейнасць па ажыццяўленні Закона аб мовах;

— супрацоўніцтва арганізацый ТБМ з аналагічнымі аб'яднаннямі блізкага і далёкага замежжа і інш.

У сувязі з гэтым звяртаемся да вас з наступным: калі ласка, прышліце да канца студзеня 1993 года ў Сакратарыят Рэспубліканскай Рады ТБМ наступныя звесткі:

— колькасны склад арганізацыі па стану на 1-га студзеня 1993 г.— колькасць суполак і колькі яны аб'ядноўваюць сяброў Таварыства, прозвішчы старшынь, намеснікаў, скарбніка, адрас, а калі ёсць тэлефон — яго нумар, нумар банкаўскага рахунку; якія самадзейныя аб'яднанні, прадугледжаныя Статутам, створаны пры арганізацыі ТБМ, з якімі дзяржаўнымі і грамадскімі арганізацыямі супрацоўнічае Таварыства;

— якую дапамогу і падтрымку аказваюць ТБМ мясцовыя органы ўлады, арганізацыі-заснавальнікі Таварыства, сродкі масавай інфармацыі;

— якую работу праводзіць арганізацыя ТБМ па стварэнні беларускамоўнага асяроддзя, па садзейнічанні дзяржаўным сродкам і грамадскім арганізацыям у вывучэнні беларускай мовы, пераводу справаводства на беларускую мову;

— калі пры ТБМ (раёна, рэгіёна) створаны юнацкія (дзіцячыя) секцыі (суполкі) ТБМ, паведаміце, па магчымасці, падрабязна пра іх работу, якія формы гэтай работы імі выкарыстоўваюцца (алімпіяды, конкурсы, лекторыі, гурткі, мастацкая самадзейнасць, шэфская работа, удзел у працы пастаянных камісій, а таксама ў іншай дзейнасці, прадугледжанай статутам ТБМ);

— неабходна таксама даслаць фінансавую справаздачу па стану на 1-га студзеня 1993 г. аб прыбытках, расходах і рэшце грашовых сродкаў на рахунках арганізацыі ТБМ. Рэшта грошай павінна быць пацверджана выпіскай з банка. Справаздачу просім даслаць не пазней канца студзеня.

Да канца студзеня 1993 г. неабходна правесці справаздачна-выбарчыя канферэнцыі ТБМ, на якіх падвесці вынікі работы, вызначыць меры па далейшым ўдасканаленні дзейнасці Таварыства, удасканаленні арганізацыйнай структуры, выбраць дэлегатаў на III з'езд ТБМ у разліку — два дэлегаты ад раённай (рэгіянальнай) арганізацыі, адзін — ад калектыўных сябрын, якія зарэгістраваны сакратарыятам ТБМ. Пры гэтым неабходна паклапаціцца, каб на з'езд трапілі найбольш ініцыятыўныя і актыўныя сябры ТБМ.

Лічым неабходным і мэтазгодным выкарыстаць падрыхтоўку да з'езда для пашырэння сеткі першасных суполак, павелічэння колькасці сяброў Таварыства. Вельмі важна, каб у час правядзення справаздачна-выбарчых канферэнцый там, дзе да гэтага часу адсутнічаюць, былі створаны арганізацыі ТБМ.

Для дапамогі ініцыятыўным групам па стварэнні арганізацый ТБМ прыводзім узор Рэгістрацыйнага ліста.

І ў заключэнне, карыстаючыся нагодай, выказваем шчырую падзяку ўсім актывістам ТБМ за падтрымку і актыўны ўдзел у высакароднай справе адраджэння мовы, дзякуем таксама тым, хто знайшоў магчымасць падтрымаць Таварыства матэрыяльна. Гэта вельмі дорага для нас і не толькі з матэрыяльнага боку.

Сардэчна вінушем усіх прыхільнікаў Роднага Слова з Калядными святамі і наступаючым Новым годам! Добрага ўсім здароўя, поспехаў ва ўсіх добрых справах, асабістага шчасця.

САКРАТАРЫЯТ ТБМ
імя Ф. СКАРЫНЫ.

Рэгістрацыйны ліст

Рада (раён, горад) паведамляе пра стварэнне рэгіянальнай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны і просіць сакратарыят ТБМ зарэгістраваць яе сяброўства ў Таварыстве.

Рада, рэгіянальная арганізацыя (раён, горад) ТБМ поўнасцю прызнае Статут Таварыства і будзе паслядоўна ажыццяўляць яго мэты і кіравацца яго ідэямі ў працы па адраджэнні беларускай мовы, далучэнні сяброў ТБМ, усіх жыхароў роднага краю да скарбаў культуры Бацькаўшчыны, выхаванні ў суайчыннікаў нацыянальнай свядомасці, а таксама павацжлівасці адносін з боку грамадзян Беларусі ўсіх нацыянальнасцей да беларускай культуры і мовы.

Адначасова паведамляем:

1. Месца, час правядзення рэгіянальнага сходу.
2. Колькасць удзельнікаў, асаблівасці асабовага складу (па сацыяльнаму становішчу, узросту, адукацыі, нацыянальнасці).
3. Склад выбарных органаў.
4. Удзел рэгіянальнай арганізацыі, рады ў працы сталых камісій ТБМ, іншыя запланаваныя формы дзейнасці.
5. Колькасць створаных да дня сходу суполак і характар іх дзейнасці.
6. Іншыя звесткі.
7. Змест прапаноў, выказаных на ўстаноўчым сходзе рэгіянальнай арганізацыі Таварыства беларускай мовы Рэспубліканскай Радзе, Сакратарыяту і камісіям Таварыства.

Подпісы старшыні рэгіянальнай рады ТБМ, старшыні або сакратара ўстаноўчага сходу.

Працяг традыцыі

Сярод сучасных беларускіх календароў адрыўны каляндар «Родны край» па заслугах лічыцца адным з лепшых. Сёлета выдавецтва «Беларусь» традыцыйна выпусціла «Родны край» і на наступны 1993 год.

Кожны лісточак календара нечым адметны, бо асвятляе пэўныя падзеі ў жыцці Бацькаўшчыны. І, прызнацца, перш чым упрыгожваць хату «Родным краем», узнікае ахвота перагарнуць старонкі, каб даведацца, чым будзе знамянальны для нас будучы год. Ужо 2 студзеня будзе святкавацца стагоддзе вядомай паэткі, беларускага грамадскага дзеяча Канстанцыі Буйло, залатому юбілею якой прысвечаны артыкул Дзіяны Чаркасавай.

Акрамя памятных, старонкі календара ўводзяць нас і ў свет феналагічных назіранняў, знаёмяць з рознымі народнымі прыкметамі: «Студзень, — чытаем у календары, — году пачатак, а зіме палавіна; Калі ў студзені дажджы — дабра не жджы; Зоркі ноччу як у тумане — перад дажджом».

Вельмі істотна, што аснову календара, яго стрыжань складаюць матэрыялы, прысвечаныя гісторыі Беларусі, беларускай культуры, літаратуры і мастацтву. Аўтары лаканічных, але даходлівых матэрыялаў — вядомыя ў рэспубліцы навукоўцы, пісьменнікі, дзеячы культуры. У календары выкарыстаны выявы гербаў з кнігі гісторыка Анатоля Цітова «Гарадская геральдыка Беларусі».

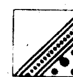
«Родны край» — цудоўны падарунак усім, хто па-сапраўднаму любіць нашу Беларусь.

А. К.

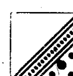
ПОСТУП ТЫДНЯ

ПАМІЖ РЭСПУБЛІКАЙ БЕЛАРУСЬ І РЭСПУБЛІКАЙ МАЛДОВА ПАДПІСАНЫ ДАГАВОР АБ ДРУЖБЕ І СУПРАЦОЎНІЦТВЕ.

Сустрэча кіраўнікоў СНД у Менску, назначаная на 25 снежня, перанесена на 22 студзеня.

З 1 СТУДЗЕНЯ 1993 ГОДА ГРАМАДЗЯНЕ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ МОГУЦЬ БЕЗ ВІЗЫ ПЕРАСЯКАЦЬ ГРАНІЦУ РЭСПУБЛІКІ ПОЛЬШЧА.

У Доме літаратара адбылася прэм'ера кнігі беластоцкага пісьменніка Сакрата Яновіча «Самасей».

У ГАЛЕРЭІ ВЫЯЎЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА МЕНСКАГА ПАЛАЦА ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ адкрылася выстава жывапісу выпускнікоў мінулага года Беларускай акадэміі мастацтваў.

З рэдакцыйнай пошты

Дзе ж абяцаная падтрымка?

Буду ўдзячны, калі мне будзе дадзена магчымасць паразважаць аб канкрэтных кроках Адраджэння і даведацца: дзе, урэшце, тая абяцаная падтрымка, дзе абяцаны прыярытэт у адносінах да нацыянальнага Адраджэння з боку нашай дзяржавы?

Лічу, што цяпер настаў час дзяржаўным сродкам масавай інфармацыі Рэспублікі Беларусь арганізаваць «круглы стол» на тэлебачанні з удзелам адказных асоб. Прадметам размовы павінны стаць такія пытанні: «Чаму марудна выконваюцца законы, накіраваныя на развіццё нацыянальнага Адраджэння?», «Калі, напрыклад, у любой кнігарні можна будзе свабодна купіць творы нашых вядомых навукоўцаў М. Ермаловіча, М. Ткачова, А. Мальдзіса, якія абуджаюць нацыянальную самасвядомасць?», «Калі прыйдзе той час, што аб выданні кніжак гэтых аўтараў можна будзе не толькі даведацца са старонак «ЛіМа», «Нашага слова», а і, натуральна, набыць іх хоць бы, скажам, у крамах нашага Гомеля?»

А вось праблема чарговая. Чаму, напрыклад, у суседзяў на Энцыклапедыю аб Літве змаглі падпісацца ўсе літоўскія сем'і не толькі ў Літве, а і за яе межамі? (Мяркую, сродкі масавай інфармацыі Літвы арганізавалі адпаведную рэкламу, а ўрад стварыў адпаведныя ўмовы). Чаму ж у нашай суверэннай Беларусі, калі нават і даецца інфармацыя аб выданні ці падрыхтоўцы да выдання літаратуры такога накірунку, то аб механізме афармлення папярэдняга заказу не гаворыцца анічога? Чаму пакінутыя ў крамах заказы на «Энцыклапедыю гісторыі Беларусі» (светлая памяць аб М. Ткачове) і іншыя выданні навукова-энцыклапедычнага накірунку марудна выконваюцца? Такі ж стан і з дзіцячай літаратурай: папярэднія заказы пастаянна не выконваюцца. Сёлета ў крамах Гомеля з планамі беларускіх выдавецтваў немагчыма было азнаёміцца да верасня, а па Беларускай энцыклапедыі і цяпер невядома, якія ж кніжкі будуць выходзіць у 1993 годзе. Гэта, відаць, беларускі «цывілізаваны» варыянт рыначных адносін у кнігагандлі. Да якога часу будуць парушацца правы чалавека атрымліваць патрэбную інфармацыю на роднай мове?

Калі мы заяўляем аб нашай блізкасці да астатняй Еўропы, то чаму па-варварску адкідаем ўсё тое станоўчае, што было зроблена былой уладай?

Цяпер некаторыя канкрэтныя прапановы: трэба ўказваць парадак набыцця друкаваных выданняў (папярэдні заказ, афармленне падпіскі ці свабодны продаж). Навукова-асветніцкім часопісам, нарматыўна-прававым бюлетэням, Ведамасцям Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, Зборніку пастаноў Урада Беларусі ў апошніх нумарах абавязкова даваць пералік апублікаваных за год матэрыялаў. Неабходна патрабаваць адказу ад адпаведных дзяржаўных органаў на пытанне: «Калі, нарэшце, у нашых крамах можна будзе набыць касу літар і складоў, беларускія буквары, кніжкі «Бібліятэкі беларускай дзіцячай літаратуры»?

Уладзімір ЛЕЎ.

г. Гомель.

«ГОЛАС НАРОДА—

Нас, жыхароў вёскі Роскаш Навагрудскага раёна, устрывожыла вестка пра тое, што ў павестку дня чарговай сесіі Вярхоўнага Савета хочуць уключыць пункт аб наданні статуса дзяржаўнай двюм мовам: беларускай і рускай.

Мяркуючы па тым, як шырока і сур'ёзна па радыё і ў прэсе абмяркоўваецца гэтае пытанне, мы адчуваем рэальную пагрозу не толькі нацыянальнаму Адраджэнню, але і выжыванню беларускай мовы — жывой нашай спадчыны, што засталася нам «ад прадзедаў спакон-вякоў». Бо калі расійская мова ізноў стане ў нас дзяржаўнаю, то наша родная не вытрымае канкурэнцыі пры абыякавых адносінах дзяржавы. Што не паспеў зрабіць таталітарны рэжым, тое зробяць рэнегаты ды янычары.

Мы не хочам быць насельніцтвам ні «Северо-Западного края», ні «Усходніх крэсаў». А хочам быць народам у сваёй незалежнай дзяржаве, якую паважалі б, як роўную, іншыя дзяржавы свету. А ці ж захоча гаспадарлівы сусед мець справу з нядбаліцаю?

Просім і патрабуем не дапусціць новага злачынства! Бо мова — душа народа. Знікне мова — знікне народ, а значыць, і дзяржава. Чаго тады будуць вартыя нашы дзяржаўныя дзеячы? (Васіль Кокаш, Воля Кокаш, Зінаіда Севасцяновіч, Марыя Чура, Павел Чура, Васіль Бажко, Іван Свістун, Ліза Свістун, 20.10.92 г.).

* * *

У апошні час у рускамоўным друку на Беларусі нарастае актыўная прапаганда супраць Закона аб мовах. Гаворыцца нават аб тым, што на чарговай сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь будзе ўздымацца пытанне аб наданні рускай мове статуса дзяржаўнай нароўні з беларускай. Лічым, што на справе гэта прывядзе да канчатковага вынішчэння беларускай мовы. Разлічваць на павагу і падтрымку іншых народаў немагчыма, пакуль не пачнем паважаць самі сябе. Нельга забіраць у беларусаў самае дарагое — мову продкаў. Спадзяёмся, што гэта пытанне не пройдзе. З павагай сям'я Банцэвічаў. (г. Ліда, 23.10.92).

* * *

Паважаны Ніл Сямёнавіч!

Мы, настаўнікі і вучні Вузлянскай НСШ, іх бацькі, выказваем патрабаванне, каб у Рэспубліцы Беларусь дзяржаўнай мовай была беларуская.

Абураны тым, што ёсць беларусы, якія думаюць інакш. (Балаховіч Г. У.— дырэктар школы, Хіла Алена Сямёнаўна — настаўніца, Кайровіч Алена Уладзіміраўна — маці вучаніц і інш., усяго 13 подпісаў, в. Вузла Мядзельскага раёна, 31.10.92).

* * *

Мы выказваем рашучую нязгоду з тымі дэпутатамі, што адцураліся ад сваёй Бацькаўшчыны, ад беларускай мовы. У суверэннай дзяржаве павінна быць дзяржаўнай толькі адна мова — родная!

Просім давесці нашу пазіцыю да дэпутатаў Вярхоўнага Савета. Настаўнікі Сырмяжскай сярэдняй школы Мядзельскага раёна. (Сапега П. А., Харэвіч Г. В., Карнеева М. Б., Пакульніцкі Б. У., Пашкевіч Г. В., Варанько А. І., Пішчака Т. Л., Пішчанка Т. Л., Калеснік Г. П., 03.11.92).

* * *

Паважаныя дэпутаты!

Нам, настаўнікам, работнікам культуры, жыхарам Мядзельшчыны лёс роднай мовы і культуры ніколі не быў абыякавым. Таму сёння ўзнятае пытанне ў Вярхоўным Савеце Рэспублікі Беларусь аб пераглядзе Закона аб мовах у Рэспубліцы Беларусь асабліва нас непакоіць. На гэты конт у нас свая думка.

Колькі ж спатрэбілася сапсаваць нерваў і крыві сапраўдным народным абраннікам, каб у былым СССР вытрымаць націск працістаяння і адстаяць Закон аб мовах, надаўшы беларускай мове статус дзяржаўнай! Няхай гэты Закон яшчэ не такі дзейсны, як хацелася б, папяровы, але ён дае нам, беларусам, веру і надзею, што троху-патроху наша мова набудзе сваю моц; ён спрыяў першым парасткам адраджэння нашай культуры, спадчыны, служыць стымулам больш сур'ёзна ставіцца да вывучэння роднай мовы ў школах і ВНУ. Прытым Закон аб мовах не прыніжае годнасці моў і іншых народаў.

Што ж — сёння гэты Закон у незалежнай Рэспубліцы Беларусь павінен страціць сваю сілу? Відаць, некаму вельмі нявыгадна, каб беларус стаў гаспадаром у сваёй роднай хаце, каб беларусы мелі гонар ЛЮДЗЬМІ ЗВАЦЦА.

* * *

Паважаныя дэпутаты!

Вам мы даверылі наш лёс, лёс нашай беларускай нацыі, лёс будучыні нашай Беларусі. Пераглядаючы Закон аб мовах, не дапусціце непапраўную памылку, зацвердзіўшы Закон аб двух дзяржаўных мовах.

Гістарычныя факты сведчаць, што афіцыйнае панаванне рускай мовы не толькі адціснула мовы нацыянальных меншасцей, але прывяло (як у нас на Беларусі) амаль да знішчэння іх. На вялікі жаль, многія з нашых беларусаў не валодаюць сваёй мовай, пагарджаюць ёю, занядбалі культуру, адцураліся ад спадчыны, нагадваюць манкуртаў і янычараў.

А што стане пры такіх умовах яшчэ праз дзесяцігоддзе? Наша мова загіне. Загіне культура. Загіне і сама нацыя.

Божа вас уратуй, каб вы, ап'янёныя сілай улады, увайшлі ў гісторыю як магільшчыкі беларушчыны, падпі-

Весткі з Віленшчыны

«Хрышчэнне» студэнтаў

У Віленскім педагагічным універсітэце на працягу першага семестра 1992/93 навучальнага года беларуская суполка паспела ажыццявіць шмат сваіх задумак.

Мы, у прыватнасці, стварылі беларускую студэнцкую насценную газету, дзе кожны можа знайсці для сябе нешта цікавае і карыснае. Газета атрымала назву «Студэнцкая доля». Тут адлюстроўваецца жыццё беларускага аддзялення. Цяпер сярод газет польскіх груп квітнее і «Доля» беларускіх студэнтаў. Мы ведьмі ганарымся гэтым. Але на дасягнутым спыняцца нельга. І мы пайшлі далей. Традыцыі ВНУ вядомы, думаю, усім. Для тых, хто забыўся, нагадаю, што першым святам студэнтаў з'яўляецца «хрышчэнне» першага курса. Мы — не выключэнне. І свята прызначылі на 25 кастрычніка.

Настаў доўгачаканы дзень — 25 кастрычніка. Мы страшэнна хваляваліся. Кожнаму хацелася верыць, што ўсё атрымаецца, ды «спадарыня Упэўненасць» блукала недзе побач, забыўшыся завітаць да нас, каб разагнаць сумненні. Але, дзякуй Богу, мы не разгубіліся, і ўжо пасля першых пяці хвілін выступлення турботы зніклі. Адусюль былі чутны смех, воплескі. Усё прайшло надзвычай цікава. Першы курс быў «ахрышчаны» і прыняты ў «Ордэн братоў-беларусаў». «Неафіты» радасці не хавалі, аб іх задаволенасці сведчылі агеньчыкі ў вачах і шчырыя ўсмешкі. Што да гасцей, то і тут пахмурных людзей не засталося.

Стварыць святочны настрой нам дапамаглі нашы сябры з Менску — маладзёжныя арганізацыі «Выбранецкія шыхты» і «Задзіночанне беларускіх студэнтаў».

Іна БЭЙНАР,
студэнтка II курса
Віленскага педагагічнага
універсітэта.

Каб мова не спынялася ля прахадной

Лічу, што ўвесь наш народ атрымае значны зрух у справе беларусізацыі толькі тады, калі на прадпрыемствах справаводства будзе весціся на роднай мове. Але тады на месцах неабходна перакласці на беларускую мову «Правілы тэхнікі бяспекі» (яны на кожным прадпрыемстве свае), «Правілы пажарнай бяспекі», іншыя нарматыўныя дакументы. Чакаю дапамогі.

Анатоль ШЫЛА.

г. Менск.

Пішыце: 220077, г. Менск, вул. Галадзеда 39, кор. 3, кв. 5.

Горад Лунінец належыць да ліку беларускіх гарадоў, якія пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС.

На жаль, толькі цяпер стала магчымым вывозіць лунінецкую дзятву на аздараўленне ў чыстыя зоны. За кошт чарнобыльскага фонду некалькі груп малодшых школьнікаў з Лунінца сёлета адпачывалі: папраўлялі здароўе ў прафілакторыі Брэсцкага электрамеханічнага канцэрна.

НА ЗДЫМКУ: цікава і весела лунінецкім малым з выхавацелькай, нядаўняй выпускніцай Пінскага педвучылішча Аленай Ціпко.

Фота Эдуарда КАБЯКА.
Белінфарм.

ГОЛАС БОЖЫ»

саўшы смяротны прыгавор беларускай мове. Увайдзіце ў гісторыю як абаронцы беларускай мовы, зацвердзіўшы Канстытуцыяй статус яе дзяржаўнасці. (Пястун В. І., Куліцкая С. С., Майчан І. У., Янель Н. І., Хіхіч В. Ю. і інш., усяго 23 подпісы, Мядзельскі раён, 30.10.92).

* * *

З абурэннем чую выступленні «народных» дэпутатаў супраць беларускай мовы, сцяга і герба. У расійскіх шавіністаў і ў іх халуёў з беларусаў, якія выступаюць ад імя беларускага народа, празаецца зноў звярыны аскал. Няхай яны помняць — час не той і беларусы ўжо не тыя. (А. Блінкоўскі, г. Баранавічы, 09.11.92).

* * *

Мне вельмі спадабаліся выказванні на сесіі аб роднай мове С. Шушкевіча і Н. Гілевіча, якія вельмі коратка, але трапна вызначылі гістарычны шлях яе развіцця ў мінулым, яе ролю ў сучаснай незалежнай Рэспубліцы Беларусь.

І сапраўды, якая ж гэта будзе незалежная Рэспубліка Беларусь, калі яна будзе мець дзве дзяржаўныя мовы? Гэта раўназначна таму, што ў аднаго дзіцяці дзве «родныя» маці.

Кожная незалежная краіна павінна мець адну родную мову — як і дзіця адну маці. Нам не трэба ні паланізатараў, ні русіфікатараў, якія сілай навязвалі нам сваю мову, узяўшы ўладу ў свае рукі. Хопіць! Дзякуй простаму беларускаму народу, які пранёс яе праз усе нягоды, хоць скалечаную і знявечаную. Дык няхай яна будзе адзінай мовай у нашай незалежнай краіне! Жыве Беларусь! (Наталля Есіс з-пад Клецка, п/а Сіняўка, 05.11.92).

* * *

Калі ў аркестры не хапае аднаго інструмента — сімфонія не атрымліваецца. Наша беларуская мова — гэта дар Божы, каб мы хвалілі Госпада на сваёй мове, і ў гэтым хоры выпадае беларуская мова. За тое, што ў нашых храмах пануюць замежная польская і руская мовы, мы маем пакаранне чарнобыльскай навалай. Надаўшы беларускай мове дзяржаўны статус, мы вяртаем яе ў царкву і касцёл. Калі ўсе вернікі-беларусы розных канфесій будуць хваліць Госпада на беларускай мове — атрымаецца сапраўдная сімфонія. Хай ласка Божая будзе з Вамі! (С. Захарэвіч, г. Мінск, 19.10.92).

* * *

Шаноўнае спадарства!

Вы называеце сябе прадстаўнікамі народа. Але ж паглядзіце ўважліва навокал, як адарваліся вы ад народа! Вы не пытаецеся ў народа, ці патрэбны яму той рэферэндум (а дакладней, судзілішча) па мове, які вы хочаце правесці. Калі чалавек хворы, сапраўдны доктар не пытае яго, ці падабаюцца яму тыя ці іншыя лекі, а лечыць тым, што хутчэй паставіць чалавека на ногі. Тое ж і з беларускаю мовай. Мова — душа народа, а ў беларусаў гэтая душа хворая. Чым жа думаеце вы, прадстаўнікі народа, прыпісваючы яму заведама смяротнае лякарства — другую дзяржаўную мову? Каго вы хочаце падмануць? Народ? На што вы замахнуліся? Мова і народ — катэгорыі вечныя і больш значныя за вашае жыццё. Дык ці маеце вы права судзіць вечнасць?

Замест таго, каб спачатку хоць трохі ўзброіцца ведамі па гісторыі, культуры народа, які вы прадстаўляеце, вывучыць яго мову, вы адмаўляеце і гісторыю, і культуру, і мову. Хто ж вы на гэтай зямлі?

Шаноўны Ніл Сымонавіч! Ведаючы Вас як сапраўднага БЕЛАРУСА, прашу Вас давесці да ведама Вярхоўнага Савета гэты ліст. Хай ведаюць, што беларуская моладзь бачыць у іх людзей учарашняга дня, не здольных зрабіць ніводнага кроку наперад. Жыве Беларусь! (Алесь Бразуноў, студэнт IV курса філфака БДУ, г. Менск, 23.10.92).

* * *

Шаноўныя дэпутаты! Што ж Вы робіце з моваю нашаю беларускаю? Колькі ж можна яе таптаць, ганьбіць? Няўжо Вы не разумееце таго, што наданне рускай мове статуса дзяржаўнай ставіць крыж на беларускай у існуючых умовах, а ўвогуле і на беларусах як этнасе.

Народныя дэпутаты *БЕЛАРУСІ*, дык абараніце ж мову нашу беларускую і нас, беларусаў, на Беларусі!

Божа, абарані і ты нас, не дай нам знікнуць з гэтай зямлі! (Аркадзь Хлань, Мінск, 23.10.92).

* * *

Моя семья из 7 человек считает: государственным языком должен быть белорусский. На сессии многие депутаты хотят ввести русский язык государственным наравне с белорусским. Где же логика? Когда принимается решение на сессии, то оно принимается большинством. Белорусов в республике около 80%, почему же меньшинство, т. е. русские, должно приниматься во внимание? Если принять белорусский и русский языки государственными, то Беларусь не должна называться Беларусью, у нее нет языка, нет суверенитета, нет государственности. В таком случае Республика Беларусь должна называться Руско-Белорусский край. (От семьи М. Костюкевич, г. Минск, 4.11.92).

* * *

Мы, жыхары мястэчка Будслаў Мядзельскага раёна, з трывогай і болем слухаем выказванні некаторых народных дэпутатаў аб наданні рускай мове статуса дзяржаўнай у Рэспубліцы Беларусь. Наданне рускай мове статуса дзяржаўнасці ў суверэннай Беларусі ганебна для нас, беларусаў. Гэта здзек як з гістарычнай спадчыны Беларусі, так і з яе нашчадкаў.

Мы спадзяёмся, што Вярхоўны Савет не зробіць гэтай гістарычнай памылкі, абароніць нашу мову ад пагібелі, нацыю ад гістарычнага знікнення. Дзяржаўнай мовай у суверэннай Рэспубліцы Беларусь павінна быць адна — *беларуская*. (Жук В. П., Лапко С. М., Будзько А. К. і іншыя, усяго 25 подпісаў, 4.11.92).

* * *

Паважаны Вярхоўны Савет! У сувязі з тым, што працэс беларусізацыі ў нашай рэспубліцы ідзе вельмі марудна і нават намецілася шкодная тэндэнцыя да спынення гэтага працэсу, патрабуем Вас улічыць наша пажаданне: адзінай дзяржаўнай мовай у Рэспубліцы БЕЛАРУСЬ ПАВІННА БЫЦЬ БЕЛАРУСКАЯ МОВА (Студэнты філфака IV курса ГДУ імя Ф. Скарыны Куцапаў А. М., Камісараў А. І., Леўчанка Л. М. і іншых, усяго 97 студэнтаў, 30.10.02).

* * *

Паважаны Станіслаў Станіслававіч! Не дайце зганьбіць роднай мовы! Не загубіце першых парасткаў нацыянальнага Адраджэння! Дзяржаўная мова ў нас адна — беларуская. (Вучні 10 А класа сярэдняй школы № 32 г. Гомеля Афанчанка, Таранава, Сатарасценка, Парашчанка і інш., усяго 20 подпісаў, 03.11.92).

* * *

Мы, вучні дзесятых класаў школы г. Гомеля, слухачы падрыхтоўчага класа вучэбна-вытворчага камбіната II пры кафедры беларускай мовы Гомельскага дзяржаўнага універсітэта імя Ф. Скарыны, лічым недапушчальным увядзенне дзвюх дзяржаўных моў у самастойнай і незалежнай Рэспубліцы Беларусь.

Нам прыходзіцца сёння спецыяльна вывучаць беларускую мову, нашу родную мову, якой нас не вучылі, таму не хочам, каб нашы дзеці не ведалі сваёй мовы, як мы. Хочам, каб у нашай краіне ўсе размаўлялі ці маглі размаўляць на беларускай мове. (23 слухачы ВВК-II, 10.11.92).

* * *

Шаноўны Ніл Сымонавіч! Паважаныя члены Камісіі!

Работнікі ўстаноў культуры Мядзельскага раёна Мінскай вобласці глыбока заклапочаны лёсам нашай роднай беларускай мовы, тым становішчам, у якім апынулася яна зараз пры абмеркаванні новай Канстытуцыі.

Колькі ж можна абкрадваць наш народ? І менавіта ў той час, калі так неабходна ўмацоўваць нацыянальны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь, у час нацыянальна-культурнага адраджэння, які мы перажываем зараз.

Намі з вялікім задавальненнем быў успрыняты Закон аб мовах у Беларускай ССР, прыняты ў студзені 1990 года. Тады здавалася, што ён карэнным чынам зменіць адносіны да беларускай мовы.

Але вось мінула амаль тры гады. За гэты час бібліятэкі нашага раёна папоўніліся амаль на 90 тыс. новых выданняў. І сярод іх толькі 16 тыс. кніг на беларускай мове, астатнія рускамоўныя.

А мы ж разам з прадстаўнікамі сферы народнай адукацыі павінны дапамагаць людзям авалодваць роднай мовай. Таму адразу ж пасля прыняцця Закона ўсё справаводства ў аддзеле культуры, цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэме было пераведзена на беларускую мову, перааформлены інтэр'еры большасці бібліятэк раёна з улікам беларускага нацыянальнага каларыту, чытачы аб'ядналіся ў такія аматарскія аб'яднанні, як «Бацькаўшчына», «Спадчына», неаднаразова прайшлі святы беларускай кнігі, беларускай культуры, адраджаюцца беларускія святы і абрады.

І калі зараз ставіцца пад пагрозу існаванне і развіццё нашай нацыянальнай мовы, то становіцца страшна за нашых нашчадкаў, за нашу будучыню. Мова ж наша — гэта наша гісторыя, наша сучаснасць і наша будучыня. І ніхто не мае права сумнявацца ў гэтым.

Вельмі спадзяёмся, што наш Вярхоўны Савет усвядоміць словы нашага выдатнага беларускага паэта Ф. Багушэвіча: «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!» (Л. У. Несцяровіч, Р. М. Ройда, Л. У. Сліжэўская, М. Іванова, В. В. Урбановіч і іншыя, усяго 67 подпісаў, 23.11.92).

У Амерыцы — ведаюць, у нас — чакаюць

Гартаючы сёлетні травеньскі нумар часопіса «Тайм», што выдаецца ў Амерыцы, я натрапіў на гутарку з М. С. Гарбачовым з нагоды страты ім крамлёўскай пасады. Сама гутарка асаблівай цікавасці для нас не мае, бо мы — жывыя сведкі тых падзей. Цікавей іншае: у гарбачоўскім тэксце некалькі разоў згадваецца сталіца нашай рэспублікі.

Напэўна, у рускім арыгінале стаяла зрусіфікаванае «Минск», але, відаць, перакладчык (ці рэдактар) ведаюць сапраўднае найменне нашага галоўнага горада. Таму ў англійскім варыянце яны падалі правільна: Mensk.

Звяртаю на гэтую акалічнасць увагу і дэпутатаў Менгарвыканкама. Мне цяжка сказаць, чаго яны чакаюць, калі, урэшце, пазбавяцца каланіяльнага сіндрому і вернуць нашай сталіцы яе роднае, гістарычнае імя.

Мікола БУСЕЛ.

Светлагорскі раён,
в. Дуброва.

БЕЛАРУСІСТ З ЯПОНІІ

Сталіцу Рэспублікі Беларусь наведаў японскі вучоны Макота Гавасака. Ён пазнаёміўся з супрацоўнікамі Інстытута гісторыі АН нашай рэспублікі, Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны, пабываў у Рэспубліканскай Радзе ТБМ імя Ф. Скарыны.

Пан Макота — даследчык гісторыі краін, якія ў розныя часы ўваходзілі ў склад Рэчы Паспалітай. Ён з'яўляецца аўтарам манаграфіі «Палякі на Балканах». Японскі вучоны выдатна ведае рускую, польскую, літоўскую мовы, а зараз займаецца вывучэннем беларускай.

А. К.

РЭХА

Усю інфармацыю — на родную мову

Вырашыў напісаць пра сродкі масавай інфармацыі, падтрымліваючы накірунак аўтараў «Нашага слова» (публікацыя «Акупаваны эфір»).

Давайце паглядзім, што мы маем. 80 працэнтаў дзяржаўных газет і часопісаў, атрымліваючы мільённыя датацыі, выходзяць толькі на рускай мове. Тэлебачанне і радыё — шматлікія рускамоўныя перадачы, дзе скрозь пануе абыякавасць да дзяржаўнай незалежнасці і нацыянальнага адраджэння. Цікава атрымліваецца: у перадачы «Панарама» інтэрв'ю з палякам ці кітайцам даецца па-беларуску, а вось з жыхаром тутэйшым — па-руску. Вядома, што руская мова зразумелая большасці беларусаў. Але на Беларусі ў дзяржаўных сродках масавай інфармацыі павінна гучаць пераважна беларускае слова. Гэта не выключае, дарэчы, і перадачы для нацыянальных меншасцяў, якія да таго ж маюць свае друкаваныя органы. Калі ж кіраўнікі і супрацоўнікі Міністэрства інфармацыі гэтага не разумеюць, то трэба з імі развітвацца.

Тэлеканал «Россия». Вельмі цікава, чаму ў нас на Беларусі на ўсю нашу краіну трансліруецца расійскі канал, а не, да прыкладу, украінскі? Тэлеканал «Останкино», аказваецца, з'яўляецца міждзяржаўным. Але толькі мова на тым канале адна. Беларускі карэспандэнт «Останкино» з цудоўным тутэйшым «акцэнтам» Алесь Жук рэдка, але паслядоўна распавядае «общесодружественному» гледачу, як, скажам, плошча перад Домам урада зноў расцвіла «кумачом» ці як жыхары Беларусі «нарекают» на сваё кіраўніцтва за тое, што беларускія праграмы паставілі на больш моцны перадатчык, а «агульнасаюзныя» на менш моцны (!?).

Шаноўнае «Наша слова», я ўпэўнены, што вашу (апошнім часам усё больш патрыятычную) газету чытаюць і народныя дэпутаты Беларусі. Таму звяртаюся да іх.

«Паважаныя дэпутаты! Звярніце асаблівую ўвагу на сродкі масавай інфармацыі рэспублікі. Калі мы не хочам згубіць нашую незалежнасць, калі мы хочам, каб нашы ўнукі жылі ў еўрапейскай дзяржаве, то ўжо сёння неабходна перавесці ўсю інфармацыю (навіны, рэкламу, фільмы і г. д.) на радыё і телебачанні, у газетах на родную беларускую мову! Гэта трэба здзейсніць у самыя сціслыя тэрміны, бо час не чакае.

г. Менск. С. ВАСІЛЕНКА.

ПРАБЛЕМЫ І ТЭНДЭНЦЫІ

(Заканчэнне. Пачатак у № 50).

VIII. Спрэчкі?

Пасля дакладаў А. Падлужнага і С. Запрудскага пачалася дыскусія. Першым выступіў прафесар Менскага пединстытута А. П. Груца — «Пра мову, норму і рэформу». Ён абураўся «свядомым ці несвядомым» парушэннем арфаграфічных норм і прывёў прыклад з напісаннем мяккага знака паміж падвоенымі зычнымі, што не на карысць аўтарытэту беларускай мовы. А вось іншыя парушэнні, якія не кіруюцца «прынцыпам адштурхоўвання» («інакш, чым у рускай»), — вынікала з далейшых разважанняў Аляксея Пятровіча — можна толькі вітаць.

Прыкладам, ужыванне склонавых формаў *дароге, руке, страхе*, замест адпаведных літаратурнай норме нашай мовы — *дарозе, руцэ, страсе* — А. П. Груца тлумачыць не русіфікацыяй, а аб'ектыўнымі тэндэнцыямі гістарычнага развіцця мовы. «Але ж зусім невыпадкова гэтая літаратурная норма вельмі часта парушаецца за кошт узнаўлення спрадвечных задненёбных» — *г, к, х* (памылкі, такім чынам, падаюцца за прыкмету развіцця мовы). Праўда, Аляксей Пятровіч згадаў, што, магчыма, «гэта абумоўлена не тэндэнцыямі развіцця беларускай мовы, а ўплывам на яе суседняй рускай». Але шмат хто з прысутных зразумеў тэндэнцыю гэтых разважанняў. Назаўтра Павел Сцяцко скажа пра пачуцці — сум і жах,— якія выклікала ў яго прапанова А. П. Груцы пазбавіць нашу мову такой характэрнай рысы — чаргавання *г, к, х з з, ц, с*.

Віктар Вабішчэвіч, настаўнік гісторыі з Давыд-Гарадка, якому далі слова пасля А. П. Груцы, перакананы, што ўсе змены адмоўна адаб'юцца на працэсе навучання школьнікаў, але гэта, на яго думку, не азначае, што не трэба нічога мяняць. Змены патрабуе і правапіс, і лексіка: трэба вяртаць у яе актыў раней шырока ўжывальныя словы. В. Вабішчэвіч пералічыў і некаторыя неспрыяльныя фактары, з якімі непасрэдна сутыкнецца рэформа. Гэта і няведанне новых правілаў самімі настаўнікамі, і адсутнасць падручнікаў, дыдактычных тэкстаў.... А як рыхтаваць старшакласнікаў? Дарэчы, усе гэтыя праблемы абмяркоўваліся калегамі В. Вабішчэвіча ў «перапынках» паміж пасяджэннямі. І шмат хто казаў, што настаўнік, калі ён хоча мець у вучняў аўтарытэт, мусіць заўсёды вучыцца. А той-сёй ужо і вывучае «тарашкевіцу», каб параўноўваць з «наркомаўкай»: вучні ж пытаюцца.

Свaімі думкамі падзяліўся Аляксандр Антонавіч Крывіцкі, вядомы беларускі дыялектолаг з Інстытута мовазнаўства: «Арфаграфічныя паводзіны павінны не толькі дэманстравацца, як гэта назіраецца ў нас зараз, але і сур'ёзна, пераканальна, доказна абгрунтоўвацца іх мэтамі, іх аб'ектыўнай, пільнай грамадскай неабходнасцю... Арфаграфія — не самамэта, а толькі пасрэднік у моўных зносінах». Што ж сабой уяўляюць нашы «моўныя зносіны»? Вядома, пераважае «прастамоўе пад назвай «трасянка». І галоўнай задачай трэба лічыць вяртанне народа «ва ўлонне роднай моўнай культуры». І не так ужо важна, на думку А. А. Крывіцкага, «надаць нашай арфаграфіі, скажам, найбольш самабытнасці або вярнуць яе да сваіх вытокаў», галоўнае, «каб яна не парушыла сувязі нашага беларускамоўнага насельніцтва, у прыватнасці, носьбітаў дыялектнага маўлення, з беларускай пісьмовай літаратурнай мовай». А вось «для нашага небеларускамоўнага насельніцтва арфаграфія павінна выконваць... ролю пасрэдніка для пераходу ад пісьмовай беларускай мовы да беларускага вуснага маўлення». А для гэтага ёсць адзін шлях — «дэталёвае адлюстраванне ў ёй (арфаграфіі — З. С.) усіх асаблівасцей... беларускага вымаўлення».

Вельмі канкрэтныя прапановы падрыхтаваў да канферэнцыі прафесар Гродзенскага універсітэта Павел Сцяцко (выкладзены ў яго артыкуле ў «Настаўніцкай газеце»). Ён мяркуе, што іншамоўныя словы засвойваюцца нашай мовай цалкам, а таму павінны падлягаць усім законам нашага правапісу.

IX. Пра што гаварылі настаўнікі?

Выступленне В. Вячоркі, выкладчыка і метадыста Беларускага гуманітарнага ліцэя, верагодна, прымусіла некаторых усвядоміць, што і той правапіс, супраць якога выступае афіцыйнае мовазнаўства, таксама мае свае традыцыі. І пачалі яны складвацца сама меней на 20 гадоў раней. Правапіс 1933 года не быў прыняты ў Заходняй Беларусі. Там развівалася і пашыралася «тарашкевіца»: выйшла 6 выданняў «Граматыкі для школ» Браніслава Тарашкевіча. Гэты правапіс ужывалі і аўтары іншых падручнікаў, выдадзеных у Вільні, укладальнікі слоўнікаў. Ім карысталіся і эмігранты, на «тарашкевіцы» выдаваліся дзесяткі часопісаў і газет. І сёння на Беларусі можна налічыць больш дзесяці такіх выданняў.

«Тарашкевіца» мае тэндэнцыю да пашырэння сферы ўжывання.

Такім чынам, В. Вячорка меў падставу сцвярджаць, што сёння існуюць два варыянты беларускай літаратурнай мовы. Забягаючы наперад, скажу, што ў Пастанове канферэнцыі гэта не адзначана.

А пасля слухалі заслужанага настаўніка РБ М. М. Пятрэнку, выкладчыка Полацкага педвучылішча, які мае 56 гадоў стажу, і, як сам сказаў, вучыўся «па Тарашкевічу, па Лёсіку», а таму не было яму цяжка пераходзіць на новы (відаць, 1933 года) правапіс. І хаця Мікалай Макаравіч — адданы прыхільнік існуючага правапісу, ён пералічыў правілы, якія неабходна спрасціць, і нат пакрытыкаваў навукоўцаў: розныя аўтары ў розных падручніках падаюць то 32, то 34 літары беларускага алфавіта... (У беларускай лацінскай абэцэдзе Б. Тарашкевіча,— чую я голас прыхільніка гэтай графікі!) такога разнабою няма — там 32 літары.)

Эмацыянальнае выступленне Алеся Белакоза прыцішыла размовы ў зале. Вядомы настаўнік з Гудзевічаў Мастоўскага раёна згадаў прыкрыя выпадкі і метады, як адвучвалі і настаўнікаў, і вучняў ад беларускага вымаўлення і беларускіх слоў. Некаторыя вучні нават пісалі ў Акадэмію навук, каб укладальнікі граматыкі прытрымліваліся нейкай нормы. Ён звярнуўся да навукоўцаў, каб яны ратавалі спецыфічную рысу нашай мовы — мяккасць, бо без мяккіх зычных яна зніkне, яе чакае лёс лацінскай мовы. Алесь Мікалаевіч папракнуў навукоўцаў, што яны мянялі правапіс дзеля русіфікацыі.

X. Прапановы навукоўцаў з Гомеля

Грунтоўна выступалі выкладчыкі Гомельскага універсітэта імя Ф. Скарыны. Л. П. Кузьміч разважаў пра «Праблемы правапісу мяккага знака» і прыйшоў да высновы, што нікога не трэба будзе асабліва перавучваць — «мяккі знак прымаецца натуральна». А. А. Станкевіч разглядала праблемы правапісу пазычаных слоў і мяркуе, што ён недасканалы. «Нярэдка можна пачуць, што адаптацыя іншамоўнай лексікі, якая мае міжнародны ўжытак, псуе яе, скажае гучанне і перашкаджае яе разуменню, успрыманню. Ці так гэта? Ці змянілі сэнс і ўспрыманне словы ў залежнасці ад іх напісання: *клас* і *кляса*, *біялогія* і *біолёгія*, *газета* і *газэта* і г. д. Відаць, не...» А. А. Станкевіч лічыць, што, наўрад ці магчыма цалкам адаптаваць усю іншамоўную лексіку.

Меркаванні наконт асобных правілаў беларускай арфаграфіі выказала Вольга Ляшчынская. Яе прапановы грунтуюцца на аналізе памылак выпускнікоў школ і студэнтаў філалагічнага факультэта Гомельскага універсітэта. «У большасці выпадкаў,— мяркуе яна,— нашы правілы робяць шматлікія выключэнні ў напісанні за кошт іншамоўных слоў. Падпарадкаванне іх законам нашай фанетыкі і правілам нашага правапісу не зашкодзіць засваенню мовы, а толькі аблегчыць гэту справу».

На вячэрнім пасяджэнні першага дня канферэнцыі не было людна. Складвалася ўражанне, што шмат каго з запрошаных праблемы мовы мала цікавяць.

XI. На другі дзень...

выступілі навуковыя супрацоўнікі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа. Доктар філалогіі В. П. Лемцюгова гаварыла пра скажэнні назваў паселішчаў пры перадачы іх на пісьме. Яна прасіла прысутных звярнуцца да народнай памяці, збіраць і дасылаць у Інстытут мовазнаўства сапраўдныя назвы вёсак і мястэчкаў. А І. І. Лучыц-Федарэц сцісла прааналізавала правапіс нескладовага *ў* у іншамоўных словах. Ён сказаў, што проста і вельмі ясна выклаў гэтае правіла Б. Тарашкевіч. Аднак «Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» (Мн., 1959) канкрэтызавалі выпадкі, калі *у* не скарачаецца. А на практыцы атрымалася, што не так лёгка адрозніць, прыкладам, ці *у* ўтварае самастойны склад, як у словах *радыус, страус, соус*, ці не ўтварае яго, як у словах *браўнінг, маўзер*. Таму адны і тыя ж словы ў розных выданнях пішуцца то з *ў*, то з *у*. А яшчэ ён прапанаваў увесці напісанне вялікага Ў ва ўласных назвах, карацей кажучы — «пісаць *ў* (кароткае) ва ўсіх выпадках, апрача лацінскіх слоў накшталт *прэзідыум, кансіліум*, ці румынскіх прозвішчаў *Лівіу, Аўрэліу*». І тут жа ён сам сябе паправіў: «Хаця словы тыпу *прэзідыум* вымаўляюцца як *прэзідыюм, кансіліюм*. То лепш і пісаць іх так». (Каб хто запытаў, навошта ў 1959 годзе трэба было перакручваць простае і яснае правіла?)

Канкрэтныя прапановы падалі Валянціна Раманцэвіч, прафесар Тэхналагічнага інстытута Аляксей Саламонаў, падпалкоўнік Міністэрства абароны Усевалад Танана, прафесар Гомельскага універсітэта Уладзімір Анічэнка, старшыня рады ТБМ АН Беларусі Язэп Станановіч, кандыдат філалагічных навук Іван Крамко.

Пазней папрасіў слова супрацоўнік «Настаўніцкай газеты» Славамір Адамовіч. «Мае вы людцы,— звярнуўся ён да прысутных,— паслухайце, як вы гаворыце і што вы гаворыце?» І журналіст пачаў пералічваць заўважаныя ім у прамоўцаў русізмы, прыклады вымаўлення, якое не адпавядае сучаснай літаратурнай норме... І тады з залы пачалі патрабаваць, каб журналіста прагналі з трыбуны. Адна спадарыня дык нават абвясціла, што да гэтага часу «Настаўніцкую газету» любіла, а цяпер і выпісваць яе не будзе. Слухаць крытыку навучыліся яшчэ не ўсе.

XII. Што «стукаецца» ў дзверы?

Магчыма, шаноўны чытач захоча ведаць маё меркаванне пра канферэнцыю.

Увесну, калі ў Акадэміі навук яшчэ толькі абмяркоўвалі мэту і тэрмін канферэнцыі, галоўны рэдактар часопіса «Роднае слова» Міхась Шавыркін сказаў, што мяккі знак ужо «стукаецца» ў дзверы.

За гэты час спадар «ь» прыжыўся не толькі ў некаторых рэдакцыях, але і трапіў у рэкламу на трамвайных вагонах. А ў дзверы ўжо стукаецца лацінка: ёсць студэнты, якія пішуць ёю канспекты, у «Наша слова» прыходзяць лісты, напісаныя лацінкай, «Наша ніва» друкуе матэрыялы лацінскім шрыфтам, цалкам лацінкай выдаецца газета «Вільня і край»...

Што выпрацавана на канферэнцыі, бачна ў Пастанове. Зрухаў малавата...

Створана камісія для падвядзення вынікаў канферэнцыі: абвясцілі спіс прадстаўнікоў — па трое ад Акадэміі, ад выкладчыкаў ВНУ, ад ТБМ, ад пісьменнікаў. Забыліся былі ўключыць прадстаўніка ад настаўнікаў...

Камісія павінна за кароткі тэрмін «граматна выкласці» прапановы ўдакладненняў і змен сучаснага правапісу, што падалі ўдзельнікі канферэнцыі. Гэты «звод» яшчэ будзе абмяркоўвацца ў друку. Пасля — урад прызначыць правапісную камісію...

Беларусы маюць «самую старажытную славянскую і дасканала распрацаваную» мову. Здаўна, пачынаючы ад славутага беларускага Златавуста — Кірылы Тураўскага, на нашай зямлі жылі і працавалі майстры слова, друкары і складальнікі граматык і слоўнікаў. І сёння ў Акадэміі, ва універсітэтах і педагагічных інстытутах рэспублікі шчыруюць навукоўцы-філолагі. Назапашана багаты інтэлектуальны дарабак. Дасць Бог, ён паслужыць нашаму народу, ягонай мове.

Здзіслаў СІЦЬКО.

У тэксце Пастановы навуковай канферэнцыі «Праблемы беларускага правапісу» («Наша слова», № 50, с. 1) Інстытутам мовазнаўства імя Якуба Коласа дапушчана недакладнасць. Другі абзац Пастановы трэба чытаць: «Канферэнцыя лічыць мэтазгодным унесці адпаведныя ўдакладненні ў сучасны правапіс».

Вочна-завочная школа

ПАЧАТКІ

ЗАНЯТКІ XIV

Вядзе Валянціна Карлаўна РАМАНЦЭВІЧ

ФАНЕТЫЧНАЯ РАЗМІНКА

1. Прачытайце скорагаворкі. Запомніце. Прагаварыце хутка тры разы.

* Пад вываратнямі вавёрка ўе вяроўкі лоўка.
* Рак-гарэза з рыбай разам
З рэчкі рыбака дражніў,
А рыбак у рэчцы ракаў
Разам з рыбаю лавіў.

А. Зэкаў.

2. Прачытайце выразна верш, захоўваючы правілы вымаўлення галосных, зычных і іх спалучэнняў.

П. БРОЎКА

Зязюля

Зязюля, што ў цябе за сіла —
Усіх нас вабіш варажыць,
Гадоў мне столькі налічыла,
Што я й не здолею пражыць.
І нездарма твой любіць голас,
Тваё куванне ўвесь народ,
Пакуль не высыпецца колас
І змоўкнеш ты ізноў на год,—
Бо ты куваеш і жадаеш
Дабра для ўсіх — малых, старых...
Вось за адно не паважаю —
Дзяцей кідаеш ты сваіх.

3. Прачытайце выразна тэкст, захоўваючы правілы арфаэпіі, і дайце загаловак тэксту.

Над усёй нашай краінай, наставіўшы белыя ветразі крылаў, кружаць буслы. Іх шмат, тысячы — хто лічыў? На стрэхах сялянскіх хат, на дрэвах, на сценах старых разбураных палацаў, на слупах сярод маладога зялёнага жыта — гнёзды паўсюль.

І таму мне здаецца, што Беларусь можна назваць «зямлёю пад белымі крыламі».

Паводле У. КАРАТКЕВІЧА.

ПАЎТАРЭННЕ ВЫВУЧАНАГА

1. Складзіце паведамленне паводле сітуацый.

* Буслы прыляцелі.
* У шпакоўні пасяліліся новыя гаспадары.
* Зязюліны спевы чуваць было здалёк.
* Вавёркі ў нашым парку людзей не баяцца.
* З хмызняку выйшаў цар Белавежскай пушчы.
* Нам лісіца перабегла дарогу.
* У заапарку медзведзяня прывучылі да ласункаў.

2. Прадоўжыце апавяданне паводле пададзенага ніжэй пачатку, ужываючы апісанне звяроў ці дзікіх птушак.

а) Мы выйшлі з гушчару на паляну. Духмянае паветра было напоўнена цяплом. Пахла маладой травой. Зусім побач буяў малады асіннік. Раптам з-за кустоў...

б) Раніца. Неба чыстае, трава вельмі росная, ветру амаль няма — па ўсім відаць, што будзе пагодлівы спакотны дзень. Я іду па беразе шырокай ракі. Іду на самае рыбнае месца, на забытыя ўсімі віры.

Толькі спусціўся ў лагчыну, як бачу...

3. Адкажыце на пытанні паводле тэксту А. Лакоткі і С. Барыса «Вяселле».

— Якія бываюць вяселлі ў залежнасці ад сацыяльна-бытавога становішча маладых?
— Якія абрады выконваюцца на вяселлі?
— Як адпраўлялі маладога да маладой?
— Што з'яўлялася кульмінацыяй застолля?
— Чаму, на Ваш погляд, маладая, заходзячы ў хату мужа, сыпала ва ўсе куткі жыта і цукеркі?
— Якая страва падавалася на вяселлі апошняй?

4. Спішыце тэкст, растлумачце правапіс выдзеленых слоў. Дайце загаловак тэксту.

Вунь **ходзіць** па **зялёнай** лугавіне бусел. Сваім **бела-чорным адзеннем** і **чырвонай дзюбай** ён ярка **вылучаецца** на фоне зялёнай травы і блакітнага неба. Як павольна **перастаўляе** бусел свае **чырвоныя** ногі! А **дзюбу звесіў** уніз, нібы **ўважліва** вывучае глебу пад нагамі.

Гэты **сур'ёзны** птах **з'яўляецца** частай беларускага **краявіду**. З **людзьмі** ён **жыве** ў дружбе, **гняздуецца** часта на **стрэхах будынкаў**, на **дрэвах** каля хат. Народ **любіць** бусла, **лічыць** яго добрым суседам чалавека.

Паводле В. Вольскага.

ДЛЯ ЦІКАЎНЫХ

Радзіны

Прачытайце тэкст і перакажыце яго.

Пасля нараджэння дзіцяці жанчыны, нераважна з радні, выбраўшы вольную часіну, ішлі ў адведкі, прычым кожная паасобку. З гэтай нагоды пяклі і бралі з сабой аладкі, ячнюю, пірагі і іншыя прысмакі.

Асобна адзначаліся радзіны. Яны суправаджаліся рознымі абрадамі і песнямі, якія ўзнікалі ў глыбокай старажытнасці. Царква звязала з радзінамі абрад хрышчэння дзіцяці, чаму яны і атрымалі яшчэ адну назву — хрэсьбіны.

Асноўнай старадаўняй абрадавай стравай на радзінах была бабіна каша, якую яна гатавала з круп на малацэ, дадаючы масла, цукар, упрыгожвала галінкамі, кветкамі, цукеркамі. Бабка казала, што прадае гаршчок з кашай. Пасля невялікага «торгу» гаршчок з бабінай кашай «выкупляў» кум. Ён разбіваў гліняны гаршчок, а на яго чарапках бабка частавала кожнага госця кашай. Дарэчы, гаршчок падбіраўся трэснуты. У некаторых мясцінах Беларусі частаванне кашай спалучалася са зборам грошай для дзіцяці. Парадзіха давала бабе ў падарунак тканіну або ручнік. На радзінах госці спявалі абрадавыя песні дзіцяці, яго бацькам, бабе, куме і куму.

А любыя госцікі — кум з кумою,
Яшчэ найлюбейшыя — брат з сястрою,
Яшчэ наймілейшыя — татка з мамкай,
А найдаражэйшая за ўсіх — бабка наша.

Паводле А. Лакоткі і С. Барыса.

Новая тэма: Правапіс склонавых канчаткаў рознаскланяльных назоўнікаў і назоўнікаў роднага склону множнага ліку

У групу рознаскланяльных уваходзяць назоўнікі, якія абазначаюць назвы маладых істот *(дзіця, гусяня, цяля)*, і назоўнікі *імя, племя, стрэмя.*

Назвы маладых істот у родным, давальным і месным склонах маюць устаўку *-яц-* і канчатак *-і:* каго? каму? (на, пры) кім? *дзіцяці, гусяняці, цяляці.*

У творным склоне яны ўжываюцца без устаўкі і маюць канчатак *-ём:* кім? *дзіцём (дзіцем), гусянём, цялём.*

Ва ўсіх склонах множнага ліку гэтыя назоўнікі маюць суфікс *-ят-;* у родным і вінавальным ужываюцца з нулявым канчаткам: каго? *гусянят, цялят* (назоўнік *дзіця* ў множным ліку суфікса *-ят-* не мае, у родным склоне множнага ліку ўжываецца з канчаткам *-ей,* у творным — з канчаткам *-мі* або *-ямі: дзяцей, дзяцьмі* або *дзецямі).*

Назоўнікі ніякага роду *імя, племя, стрэмя* пры скланенні набываюць устаўку *-ен:*

чаго? *імя (імені), племя (племені), стрэмя (стрэмені)*
чаму? *імю (імені), племю (племені), стрэмю (стрэмені)*
чым? *імем (іменем), племем (племенем), стрэмем (стрэменем)*
(у) чым? *імі (імені), плем і (племені), стрэмі (стрэмені)*

Канчаткі гэтых назоўнікаў у множным ліку залежаць ад характару іх асновы: *імі* і *імені, імяў* і *імён (імёнаў), імям* і *імёнам* і г. д.

Назоўнік *племя* ў множным ліку ва ўсіх склонах мае суфікс *-ён-: пляменi, плямён (плямёнаў)* і г. д.

Да рознаскланяльных можна аднесці і назоўнікі мужчынскага роду з канчаткам *-а (-я)* тыпу *бацька, мужчына, Вася,* а таксама агульнага роду тыпу *плакса, ціхоня,* калі яны абазначаюць асоб мужчынскага роду. Гэтыя словы ў родным склоне маюць канчаткі *-ы, -і: бацькі, мужчыны, Васі, плаксы, ціхоні.* У творным склоне іх канчатак залежыць ад асновы і націску: кім? *бацькам, мужчынам, Васем, плаксам, ціхонем* (але *Кузьмой, старшынёй, суддзёй).*

Ад асновы і націску залежаць таксама канчаткі давальнага і меснага склонаў:

каму? *бацьку, мужчыну, Васю, плаксу, ціхоню*
(пры) кім? *бацьку, мужчыне, Васю, плаксе, ціхоню.*

Заўвага. Назоўнікі названага тыпу з цвёрдай асновай у месным склоне маюць канчатак *-е* (аб *плаксе).*

Замацаванне.

Пастаўце у адпаведнай граматычнай форме назоўнікі, змешчаныя ў дужках:

дам есці *(кураня, кураняты; жарабя, жарабяты; парася, парасяты; качаня, качаняты);*
не бачыў *(лісяня, лісяняты; медзведзяня, медзведзяняты; ягня, ягняты);*
сябрую з *(Пеця, Саша, Вася, дзядзька, дзядуля);*
сумую па *(Міша, Толя, дзядзька, дзядуля, Мікола).*

КАНЧАТКІ НАЗОЎНІКАЎ РОДНАГА СКЛОНУ МНОЖНАГА ЛІКУ

У родным склоне множнага ліку большасць назоўнікаў жаночага роду на *-а, -я,* мае нулявы канчатак:

(што?) *хаты* — (чаго?) *хат*
(што?) *брыгады* — (чаго?) *брыгад*
(хто?) *жанчыны* — (каго?) *жанчын*

Назоўнікі, аснова якіх заканчваецца збегам зычных, ужываюцца з канчаткамі *-аў, -яў:*

(што?) *плошчы* — (чаго?) *плошчаў*
(што?) *лазні* — (чаго?) *лазняў*
(што?) *гульні* — (чаго?) *гульняў*

Калі ж другі зычны ў аснове *к*, то ў родным склоне назоўнік мае нулявы канчатак:

(што?) *шапкі* — (чаго?) *шапак*
(хто?) *дзяўчынкі* — (каго?) *дзяўчынак*

Назоўнікі мужчынскага роду з нулявым канчаткам і ніякага роду маюць наступныя канчаткі: пад націскам — *-оў, -ёў,* не пад націскам *-аў, -яў;* асобныя назоўнікі маюць канчаткі *-эй, -ей,* напрыклад:

(што?) *лясы* — (чаго?) *лясоў*
(што?) *палі* — (чаго?) *палёў*
(хто?) *пілоты* — (каго?) *пілотаў*
(хто?) *героі* — (каго?) *герояў*
(што?) *вочы* — (чаго?) *вачэй*
(што?) *плечы* — (чаго?) *плячэй*

Практыкаванні

1. Прачытайце. Вызначце сэнсавую розніцу наступных пар словазлучэнняў. Складзіце сказы з выдзеленымі словазлучэннямі.

Сабраў арэхаў — сабраў арэхі, купіў цукеркаў — купіў цукеркі, прынёс папяры — прынёс паперу, сабраў трэсак — сабраў трэскі, пасадзіла малін — пасадзіла маліны, з'ела брусніц — з'ела брусніцы.

2. Пастаўце назоўнікі ў родным склоне множнага ліку і складзіце з імі невялікае апавяданне: узгорак, дрэва, куст, бяроза, елка, асіна, вавёрка, мышка, грыб, загадка.

Развіццё гутарковай мовы

ЕЖА. ПРЫГАТАВАННЕ ЕЖЫ

1. Прачытайце словы і запомніце тыя, з якімі Вы сустрэліся упершыню. Складзіце і імі сказы.

* * *

Рыба — рыба
сельдь — селядзец
мясо — мяса
баранина — бараніна
свинина — свініна
говядина — ялавічына
яйцо — яйка
парное молоко — сырадой
творог — тварог
сыр — сыр
сливочное масло — масла
растительное масло — алей
сахар — цукар
лапша — локшына
перловая крупа — ячныя крупы
пшено — проса
овсяная крупа — аўсянка
гречневая крупа — грэцкія крупы

* * *

Чистить (рыбу, морковь) — скрэбці
чистить (вишни, грибы) — перабіраць
жарить (мясо) — смажыць
жарить (сало) — скварыць
жарить (горох, семечки) — пражыць
варить — варыць, гатаваць
кипятить (воду) — кіпяціць, гатаваць
кипятить (молоко) — парыць
коптить — вэндзіць
завтракать — снедаць
обедать — абедаць
ужинать — вячэраць

* * *

Суп — суп
суп (с крупой) — крупнік
суп (мучной) — зацірка
борщ — боршч, буракі
борщ (из молодой свёклы) — бацвінне
щи — капуста
уха — юшка
щавель — шчаўе
каша — каша
яичница — яечня
котлета — катлета
копчёности — вяндліна

2. Прачытайце загадкі, запомніце. Загадайце іх сваім знаёмым.

Вадкае, а не вада, белае, а не снег (Малако.)

Што ў вадзе родзіцца і ў вадзе расходзіцца? (Соль.)

Чорненькае, маленькае ў караля на абедзе. (Перац.)

Белы, як снег, салодкі, як мёд. (Цукар.)

Скажы мне, цяцера, што з цябе робіць звера? (Гарэлка.)

Вісіць вісёнца, сядзіць сядзёнца, каб ты не вісеў, я б не сядзеў. (Каўбаса і кот.)

Шэдэўры сусветнай паэзіі па-беларуску

Рубрыку вядзе
Лявон БАРШЧЭЎСКІ

Двух вядомых паэтаў так званай «азёрнай школы» — Уільяма Уордсварта (1770—1850) і Сэмюэла Тэйлера Коўлрыджа (1772—1834) — аб'ядноўвала не толькі тое, што яны жылі ў краі азёр, на поўначы Англіі, але і тое, што абодва паэты валодалі непаўторным лірычным талентам.

Уільям УОРДСВАРТ

САНЕТ,
напісаны на Вестмінстэрскім мосце
3 верасня 1802 года

Зямля паказвае вабноты ўсе свае —
Адно хто зачарсцвеў зусім душой
Не ўбачыць хіба прыгажосці той.
Вось горад шаты золку, што ўстае
Над светам, апранае. І, з тае
Прыгожай ранiцы ўзляцеўшы чарадой,
Адбіткі храмаў, вежаў над зямлёй
Плывуць: ім неба чыстага стае.

Яшчэ ніколі сонца не ўставала
З-за далягляду з веліччу такою,
Глыбокай гэткай ціша не бывала
Ў маёй душы. Дамы спяць над ракою,
Нібыта нешта іх зачаравала,
І ў сэрцы поўна моцы ды спакою.

* * *

Я ўслухаўся, калі сваё пяро адклаў,
У навальнічныя начныя тыя спевы
Пра гібель караблёў, патрушчаныя дрэвы;
Ў гармонію начы, якую вязням спраў
Штодзённых Бог у снах спазнаць не даў.
І быў я думкаю адною апантаны —
Што толькі духу страснаму жаданы
Грымотны інструмент маіх актаў.
Хай хтось не ўчуе тых жалобных спеваў,
Што смуткам па мінулых днях абсяг
Запоўнілі; ды ўжо беспераcтанку
Вятроў няўрымсных дзікія павевы
Прарочаць цішыню — да нематы ў грудзях —
Ды хваль спакой у светлым ззянні ранку.

Сэмюэл Тэйлер Коўлрыдж

ФРАГМЕНТ

Хлапчук прыгожы ў гушчары з галін
Зрываў плады маленькаю рукой
Пры месячым святле; на ім адзін
Быў толькі — з лісцікаў зялёных — строй.
Паветра чысціня йшла ад зямлі,
Зіхцела месяцовае святло,
А побач кветкі ды плады раслі,
І ўсё шляхетна-мірна так было —
Нібы прыгожы й рэдкасны абраз:
Пра гэты кажуць край звычайна ў нас,
Што тут пара начная, змрок ды цень
Жаданыя куды як больш за дзень.
Дык хто ж падманам змусіў хлапчука
Час бавіць недарэчна, а й дарма —
Малога, ноччу, аднаго зусім —
У месцы вусцішна-сціхотным тым,
Дзе поруч ні сяброў, ні матухны няма?

Пераклад з англійскай
Лявона БАРШЧЭЎСКАГА.

Мама, пачытай!

Алесь БАДАК

Сава і дзяцел

Плача бедная сава:
— Забалела галава!
Ох, ратуйце! Памажыце!
Ох, па доктара бяжыце!
— Што ты, што ты, кованька,
Мудрая галованька,
Так загаласіла?
Можа, ты прастыла?
Можа, супу ў лiскі
З'ела аж тры міскі?!
Плача, плача сованька,
Мудрая галованька:
— Я нічога не прастыла
І да ліскі не хадзіла!
Гэта ўсё сусед мой дзяцел
Пасядзець не можа ў хаце,
А па дрэву доўгім носам
Кожны дзень
Гадзін па восем —
Стут-стук,
Тут-тук,
Тук-тук,
Стук-стук!
Ой, галованька трашчыць!
Мне, відаць, ужо не жыць!
Дзяцел нос свой апусціў,
Дзяцел ціха прабубніў:
— Калі так...
Ну, што ж, прабач...
Я не буду больш,
Не плач!

Страх

Цёмнай ноччу па лясах
Адзінока ходзіць страх.
На высокі сядзе сук:
— Стук-стук-стук!
Па палянцы прабяжыць:
— Жыць-шыць-жыць!
Ці прыляжа пад сасной:
— Ой-ой-ой!
Ці патопчацца ў кустах:
— Шах-жах-шах!
А як прыйдзе ранак ціха
Стане страху
Страшна крыху.
Ён баіцца і ваўка,
І вароны,
І жучка,
І вавёркі,
І сініцы,
Зайкі,
Вожыка,
Лісіцы!
Ён баіцца плачу,
Крыку,
Енку,
Піску,
Смеху,
Рыку!

І таму вось на зары
Страх знікае ў гушчары.
Ён хаваецца ў глушы,
Дзе ні шуму, ні душы.
Ціха ляжа пад кустом
І накрыецца лістком.
Уздыхне сабе і спіць.
Толькі чутна:
— Фіць-фіць-фіць!

Прыслухайцеся да Язэпа Лёсіка

Нядаўна я прачытаў малавядомы артыкул Язэпа Лёсіка «Родная мова і яе значэнне».

«Народ... Што значыць народ? Народ цёмны, некультурны, яго трэба навучыць. Як ён можа захацець свае беларускае школы, калі ён іх ніколі ў вочы не бачыў. Як ён можа захацець вучыцца на сваёй мове, калі за яе яго лаялі, бэсцілі, крыўдзілі і за людзей не лічылі. Калі ён пастаянна бачыў, што калі хто гаворыць па-беларуску, той бедны, цёмны, галодны, а хто гаворыць іначай, той багаты, асвечаны і сыты? Народ трэба навучыць, яму трэба паказаць, што покі не запануе ў краю яго наша родная беларуская мова, да таго часу ён будзе бедны, цёмны і галодны. Толькі дэмагог і палітычны шарлатан можа спасылацца на народную цемнату і карысць з яе дзеля сваіх палітычных або інтарэсу. Дзіўная гэта прывычка ў іншых людзей спасылацца на народ там, дзе гэта саўсім недарэчы, калі хто хоча пабудаваць дом, зрабіць якую машыну, дык ён звычайна звяртаецца да спецыяліста, да тых, хто знаецца па гэтых справах; толькі ў палітыцы ды ў культурнай працы чамусь звыклі радзіцца з такім знаўцам, як цёмны, неасвечаны народ».

Напісана гэта было напачатку 1918 года. Ужо ў красавіку таго ж года па ініцыятыве Язэпа Лёсіка Народны Сакратарыят Беларускай Народнай Рэспублікі прыняў пастанову аб абвяшчэнні беларускай мовы дзяржаўнай і абавязковай мовай рэспублікі. Пераход на беларускую мову адбываўся рознымі шляхамі. Не мінаў ён і гаспадарчыя прадпрыемствы. Вядома, напрыклад, што ў эканоміі княгіні Магдалены Радзівіл ужо тады справаводства вялося па-беларуску. Але ажыццяўленне гэтай пастановы сустракала вялікія перашкоды з боку расійскіх чыноўнікаў.

Апошнім часам у нашай рэспубліцы адбываецца шырокая антыбеларуская кампанія, якая накіравана супраць беларускай мовы, супраць беларускасці ўвогуле. Праводзяцца ўсялякія «сацыялагічныя даследаванні» з мэтай пераглядзець Закон аб мовах, увесці ў рэспубліцы двухмоўе. На 10-ай сесіі Вярхоўнага Савета РБ прагучалі прапановы нават правесці рэферэндум аб дзяржаўнай мове.

Нібы знарок заплюшчваюць вочы на тое, што з 30-ых гадоў і да апошняга часу на дзяржаўным узроўні планамерна праводзілася русіфікатарская палітыка. Магутны пласт нацыянальнай інтэлігенцыі быў знішчаны амаль цалкам. Цяпер, калі пачаўся паступовы, вельмі марудны працэс нацыянальнага Адраджэння, пэўныя палітычныя колы ў што б там ні стала імкнуцца яго спыніць. І гэта тады, калі пераважная частка беларусаў дзесяцігоддзямі адлучалася ад сваёй мовы, нам прапануюць зрабіць другой дзяржаўнай рускую. У такіх умовах варта прыслухацца да мудрых слоў Язэпа Лёсіка, выказаных яшчэ ў 1918 годзе

Валянцін МАЗЕЦ.

Стэнд Язэпа Германовіча

Актывісты гісторыка-краязнаўчага музея Гальшанскай сярэдняй школы былі вельмі рады, прачытаўшы ў «Нашым слове» ўспаміны Язэпа Германовіча. З таго часу з нецярплівасцю чакалі кожнага нумара з іх працягам. У школьным музеі зроблены стэнд з матэрыяламі пра нашага земляка — літаратара і грамадскага дзеяча беларускага замежжа Язэпа Германовіча. Праўда, экспанатаў сабралі пакуль мала. Таму, карыстаючыся нагодай публікацыі ў «Нашым слове», звяртаемся да ўсіх, хто мае магчымасць дапамагчы нашаму музею і выслаць фотакопіі здымкаў Язэпа Германовіча на адрас: 231120, Рэспубліка Беларусь, в. Гальшаны Ашмянскага раёна Гродзенскай вобл., сярэдняя школа.

Э. КОРЗУН.

СПАДЧЫНУ ВЯРТАЕ «АДРАДЖЭННЕ»

Менская выдавецкая суполка «Адраджэнне», дзе працуюць Алесь і Святлана Жынкіны, дала другое жыццё серыі надзвычай цікавых брашур і кніг.

Апошнім часам факсімільным спосабам выдадзены працы Антона Луцкевіча «Польская акупацыя ў Беларусі» (Вільня, 1920) і Яўхіма Карскага «Беларускі народ і яго мова» (газета «Беларусь», 1920) і «Як правільна гаварыць і пісаць па-беларуску» (Прага, 1941), шэраг іншых прац.

А. К.

Каб не згасла іскрынка

Гэтыя чатырох-пяцігадовыя мастакі радуюць, нават уражваюць педагогаў сваёй дзёрзкасцю і непрадказальнасцю. Фантазія малых часта стварае на аркушы паперы цуды. Не абмяжоўваць дзіцячую непасрэднасць, зберагчы тую боскую іскрынку, якая называецца талентам, імкнуцца ў Цэнтры эстэтычнага выхавання дзяцей і падлеткаў, што ўжо другі год працуе пры Саюзе архітэктараў Беларусі.

Поўнае забеспячэнне цэнтра ўзяла на сябе персанальная творчая майстэрня вядомага менскага архітэктара Аляксандра Чадовіча.

НА ЗДЫМКУ: на занятках па жывапісу.

Фота Аркадзя МІКАЛАЕВА.
Белінфарм.

Горас МАККОЙ

БЫВАЙ, ЖЫЦЦЁ, БЫВАЙ, КАХАННЕ!

(Працяг. Пачатак у №№ 32—51).

— Я не ведала, што рабіць. Я ж не ведаю нават, дзе ты жывеш. На самай справе, дзе ты жывеш?

— О, я знайшоў адну дзірку ў сцяне,— усміхнуўся я.

— Чаму ты заўсёды такі скрытны? Усё ў цябе тайна. Доктар Грын не хацеў нічога мне гаварыць пра Мандана, Мандан сцвярджаў, што нічога не ведае пра цябе, і вось цяпер ты адмаўляешся мне сказаць, дзе ты жывеш...

У холе пачуліся крокі, і ў бар увайшоў мужчына. Ён быў прыкладна майго ўзросту, высокі, худы, стройны. Цікавы, словам. Па ўсім я ўбачыў, што гэта быў Добсан-меншы. Ён падышоў да нас усміхаючыся.

— Хадзі сюды, Ена,— сказала Маргарэт.— Гэта Поль Мэрфі. Поль, гэта мой брат Ена...

Я ўзняўся.

— Прывітанне! — працягнуў ён мне зычліва руку.

— У вас, спадзяюся, усё добра? — сказаў я, паціскаючы яму руку.

— Рафаэль! — ён паказаў абедзвюма рукамі, што хоча поўную шклянку. Потым павярнуўся да мяне: — Прашу вас, сядайце.

Я сеў і хутка агледзеў яго з галавы да ног. Ніколі яшчэ не бачыў так добра адзетага, як гэты франт. І я ўжо бачыў, дзе ён вучыўся. Няцяжка было здагадацца.

— Вы вучыліся ў Прынстане? — спытаўся я.

— Але.

Ён зусім не здзівіўся, а вось Маргарэт — прыкметна.

— А як ты здагадаўся? — з цікаўнасцю запыталася яна.

— Здагадаўся — і ўсё...

— Сядай, Ена,— сказала яна.

— Вельмі ахвотна,— сеў ён у фатэль,— хоць я і спазніўся. Мне вельмі прыемна, пан Мэрфі...

— Поль,— сказаў я.

— Ена,— кіўнуў ён галавою і адпіў глыток са сваёй шклянкі, якую яму толькі што падаў філіпінец.— Я шчыра магу сказаць, што я рэдка бачыў, каб мая сястра прыводзіла ў дом маладога чалавека, які б умеў добра гаварыць па-ангельску...

— Ена! — незадаволена зірнула на яго Маргарэт.

Ён засмяяўся, нават не паглядзеўшы на яе.

— Звычайна гэта егі, індусы з даўжэзнымі барадамі, або якія-небудзь шарлатаны ў бурносах, або...— Ён змоўк, потым пільна зірнуў на мяне.— Вы чым займаецеся, Поль?

— Парграўдзе кажучы, я яшчэ не выбраў сабе пэўнага апірышча...

Ена зірнуў на сястру.

— Не спяшайце засяроджвацца на чым-небудзь,— сказаў ён.— Ёсць процьма цікавых рэчаў, якімі вы маглі б займацца...

Ён устаў і даў філіпінцу знак прынесці нам новыя шклянкі з напоямі.

— Дарэчы,— сказаў ён,— а чаму б вам не схадзіць сёння ўдваіх у наш клуб? Ты, Маргарэт, пакажашся на людзях з нармальным чалавекам, які гаворыць на нашай мове і стрыжэ як след валасы.— Ён працягнуў мне руку.— Быў вельмі рады пазнаёміцца з вамі, Поль. Можа, я буду мець задавальненне сустрэцца з вамі яшчэ раз. Давайце паснедаем разам неяк на днях...

— Дзякуй, Ена,— сказаў я.

— Пастарайся і праўда завітаць да нас у клуб,— сказаў ён сястры, усміхнуўся ёй і выйшаў.

Маргарэт устала і села каля мяне на сафе.

— Скажы мне, што ты думаеш пра Мандана,— спыталася яна.— Ці даўно ты яго ведаеш?

— Не надта...

— З тае пары, як з'явіўся ў нас у горадзе?

— Але.

— Ён твой адвакат?

Я не ведаў, што сказаў ёй Мандан, можа, і праўда назваўся маім адвакатам, ва ўсякім разе, усё сведчыла аб тым, што мы неяк звязаны, і я вырашыў, што не варта тут нічога ўтойваць.

— Але.

— Гэта таму ты прыйшоў тады да доктара Грына? Шукаў Мандана?

— Але.

— А ты ведаеш, якая ў яго рэпутацыя?

— Якая?

— Вельмі, вельмі дрэнная...

Я адпіў крыху сваёй гарэлкі з марціні.

— Я не разумею, што ты хочаш гэтым сказаць? Дрэнная — гэта ў якім сэнсе?

— Ён зарабляе сабе на жыццё з крымінальнікамі. Я не хацела б, каб ты болей бачыўся з ім. Калі табе спатрэбяцца паслугі адваката, то звяртайся да Фрэда Голайтлі, у якога мы былі... Ты ж будзеш працаваць у майго бацькі.

— Я, па-мойму, пастараўся растлумачыць табе досыць выразна, што я не хачу працаваць у яго.

Яна зморшчыла нос:

— Ён вельмі цікавіцца табою. Як толькі ты ўвойдзеш у свет, ён адразу ж паспрыяе тваёй хуткай кар'еры.

— Паслухай, Маргарэт. Я ведаю, што ў цябе адносна мяне цудоўныя намеры, і дзякую табе за гэта, але я не хачу ўваходзіць у свет. Я не хачу дапамогі тваіго бацькі. У мяне ёсць свае справы...

— Якія б ні былі твае справы, бацька зможа дапамагчы табе. Раз ужо ён зацікавіўся табою, ты атрымаеш усё, што табе трэба. Бацька тут вялікі чалавек. І не толькі тут.. Усюды.

— Я гэта ведаю...

— Ты не мог бы прыціхнуць на некалькі хвілін і паслухаць, што ён табе скажа?.. Прашу цябе...

Ля дзвярэй з'явіўся мажардом:

— Пан Добсан чакае вас, панна Маргарэт.

— Дзякуй, Рашынг,— сказала яна.

У холе Маргарэт пастукалася ў вялізныя дубовыя дзверы, і мы ўвайшлі ў прасторную бібліятэку. За масіўным сталом сядзеў Эзра Добсан. Ён узняўся і выйшаў насустрач нам. На ім быў блакітны, у палоску, касцюм, белая кашуля і блакітна-жоўты гальштук-матылёк.

— Бачыш, ты ўсё-такі знайшла яго,— сказаў ён Маргарэт і працягнуў мне руку: — Ну што, Мэрфі, мы зноў сустрэліся?

— Здаецца,— сказаў я, вяла паціскаючы яму руку.

Маргарэт коса зірнула на мяне, аднак стары не звярнуў увагу на мой адказ.

— Думаю, наша трэцяя сустрэча будзе больш прыемная за дзве першыя. Выбачайце, што вам прыйшлося чакаць мяне. Увесь дзень быў страшэнна заняты: на маіх заводах пачалася забастоўка, і прыйшлося падключаць усю гарадскую паліцыю... Мідж, дарагая, будзе лепш, калі ты пакінеш мяне з Мэрфі сам-насам.

— Тата, я ўжо не маленькая дзяўчынка,— запярэчыла яна.

— Паслухай, мілая,— сказаў ён крыху нецярпліва,— я хацеў бы пагаварыць спакойна з Полем.

Ён ужо называў мяне Полем.

— Тата...

— Прашу цябе, Мідж...

— Добра, Маргарэт,— абсек я яе як мага суха, каб уразіць старога.— Рабі, што табе кажа бацька. Ён мае рацыю.

— Добра, Поль,— скарылася яна.— Я перадзенуся і буду чакаць цябе ў бары.

Яна выйшла і зачыніла дзверы.

— Вы ведаеце, як падысці да яе,— заўважыў Добсан.

— Нічога складанага...

— Сядайце, калі ласка. Выбачайце яшчэ раз, што змусіў вас чакаць: пасля абеду з'явілася процьма клопатаў... Вы ведаеце, як цяжка было нам знайсці вас...

— Я пазбавіў бы вас ад гэтага клопату, калі б ведаў, што вы мяне шукаеце,— адказаў я.— Але я думаў, што ўсё скончана.

— Я таксама. Я ўжо амаль страціў усякую надзею ўбачыць мужчыну, які можа зацікавіць Маргарэт.

— Я магу запэўніць вас, што нічога не зраблю, каб зацікавіць яе.

Ён адпіў глыток віскі і зычліва, па-бацькоўску паглядзеў на мяне:

— Нават калі б вы і паспрабавалі гэта зрабіць, то не знайшлі б нічога лепшага за тое, што вы ўжо зрабілі, калі адмовіліся ад грошай. У мяне такое ўражанне, я вам шчыра прызнаюся, што да таго моманту яна яшчэ не была такая ўражаная вамі, як пасля.

— Вы памыляецеся. І вы, і вашая дачка. — Я не пагарджаю грашыма. Я пагарджаю вашымі грашыма.

— Выдатная тактыка,— паківаў ён галавою.— Сапраўды выдатная...

«Ну, жывёліна»,— падумаў я...

— Вядома, гэта тая тактыка, якую трэба скарыстаць, каб заваяваць дачку такога багатага чалавека, як вы.— Я дапіў свой напой і ўзняўся.— На жаль, мне здаецца, што я нядатны пераканаць вас, што не хачу нічога з таго, што вы мне прапанавалі: ні вашай дачкі, ні вашых грошай, ні пасады ў вашых структурах. Я досыць заняты чалавек, пан Добсан. Калі вы дазволіце мне пайсці...

Я паставіў шклянку на столік, нахіліў пачціва галаву і сабраўся выйсці.

— Не спяшайце, Поль. Я не менш за вас заняты.

— Мажліва, яшчэ больш. І вы нашмат значнейшы за мяне чалавек. Вы можаце змусіць людзей чакаць вас, і ўсё роўна яны будуць шчаслівыя, калі ўбачаць вас. Калі ж я змушу чакаць каго-небудзь, ён будзе ў шале. А мяне якраз чакаюць зараз людзі.

— Вы скажаце ім, што былі са мною.

«Гэтая свіння думае, што яна ўсюды пуп зямлі...»

— І вы мяркуеце, што ў іхніх вачах гэта будзе мне дастатковым прабачэннем?

— Мяркую. Паслухайце мяне ўважліва, Мэрфі. Я хацеў убачыць вас, каб пагаварыць нарэшт Маргарэт. Я зусім не навязваю вам гэтую гаворку, але буду вам абавязаны, калі вы мяне выслухаеце... У мяне ёсць дачка, якую я імкнуся ўратаваць. Як я хачу перакласці адказнасць за яе на мужчыну яе жыцця! Але ніводзін з тых, каго я з ёй бачыў, не хацеў браць на сябе гэтую адказнасць: іх цікавілі толькі мае грошы. Праз гэта яны рабіліся слізнякамі, падобнымі да рабоў. А з Маргарэт гэта — канец. Як толькі яна ўзвышаецца над мужчынаю, ён ужо не цікавіць яе, яна яго пракідвае. Ёй трэба, каб яна паважала мужчыну...

— Яна маладая і знойдзе яшчэ калі-небудзь такога...

Ён пакруціў галавою:

— Аднак я не магу чакаць. Я не магу рызыкаваць. Яна вельмі аддалілася ад нармальнага шляху развіцця. Вы павінны былі гэта заўважыць... Усе гэтыя факіры, шарлатаны, новыя рэлігіі і іншая лухта... Вось што разбурае яе жыццё, калі ўжо не разбурыла. Калі яна будзе гэтак працягваць, то апынецца ў вар'ятні... Я не магу вырваць яе з гэтага клятага кола, псіхіятры не могуць — яна адмаўляецца ад іх паслуг, але мне здаецца, што вы гэта здатныя зрабіць. Абудзіце яе...

Божа мой, божа мой...

— Я мушу разумець сказанае вамі, як прапанову ажаніцца з Маргарэт?

— Менавіта так.

— Вам не здаецца, што ў яе можа быць свая думка?

— Яна яе выказала. Вось чаму вы тут цяпер.

— Але вы нічога не ведаеце пра мяне. Я зусім не знаёмы вам чалавек. Можа, я ўжо жанаты? Можа, я злодзей, махляр, забойца, рэцыдывіст?..

— Калі той, хто тоне, хапаецца за якісьці абломак судна, ён не думае пра тое, што ў яго будуць стрэмкі. Мяне не цікавіць, хто вы і кім вы маглі быць раней. Я заўсёды змагу ўведаць гэта неяк пазней. І я не вельмі цікаўлюся вашымі пачуццямі да Маргарэт. Мяне цікавяць перадусім яе пачуцці да вас...

— Мне гэта вельмі прыемна чуць. Але я не думаю, што змагу вам чымсьці дапамагчы.

Добсан зноў адпіў віскі.

— Я не люблю кідаць на шалі ўсё, што маю, Мэрфі, аднак магу вам сказаць, што адзін толькі факт прыналежнасці да маёй сям'і дае мэтанакіраванаму чалавеку некаторыя перавагі.

— Я ў гэтым не сумняваюся...

— У такім разе, вы мусіце разумець, што я магу не толькі спрыяць здзяйсненню вашых планаў, але і перашкаджаць...

— І ў гэтым я не сумняваюся,— сказаў я, стараючыся не выдаць, праўда, марна, свайго абурэння.— Паслухайце, па якому такому праву вы ўмешваецеся ў маё жыццё? Усё, што я прашу ад вас, гэта пакінуць мяне ў спакоі!

— Вы ўжо жаніліся з ёй аднойчы.

— Мы былі нападпітку ў той вечар. Я нават не ведаў, хто яна.

— Цяпер вы гэта ведаеце...

— Я яшчэ раз паўтараю вам: нічога з таго, што вы маеце, не цікавіць мяне. Я толькі прашу вас пакінуць мяне ў спакоі.

Ён пакруціў у пальцах шклянку з віскі.

— Скажыце... да якой ступені вы можаце пагарджаць маімі грашыма? — спытаўся ён.— Вы і мільёнам будзеце пагарджаць?

Здзіўлены, я паклаў рукі на падлакотнікі фатэля і ўгледзеўся ў яго. Я добра пачуў, што ён сказаў, аднак не верыў сваім вушам.

— Я пушчу вас у справу з мільёнам долараў,— сказаў ён.— Дам іх вам разам, наяўнымі. Мільён долараў. Ніякіх абавязкаў з вашага боку, ніякіх потым справаздач, ніякіх маіх пытанняў. Усё, аб чым я прашу вас узамен, гэта ваша слова мужчыны, што вы зробіце ўсё, каб вярнуць Маргарэт да нармальнага існавання, здаровага як у фізічным сэнсе, так, вядома, і ў разумовым. І калі вам гэта ўдасца...

Гэта не выдавала на яву. Гэта не магло быць яваю. Нейкі фрагмент з новага авантурнага рамана...

— Мільён долараў, наяўнымі,— паўтарыў ён.

Я быў ашаломлены. Чаго толькі я не змагу зрабіць з мільёнам долараў і з усім іх уплывам за маёй спіною!.. Але я буду змушаны пабрацца з Маргарэт, з сімвалам, мостам, які звязваў мяне з мінуўшчынай, з Маргарэт, якая ўвесь час казытала адным сваім выглядам маю памяць і разварушвала ў ёй успаміны да такой ступені, што я...

— Не,— адказаў я.— Я шчыра вам дзякую, але не. А зараз мне трэба ісці.

Я зноў ветліва нахіліў галаву, чакаючы з яго-нага боку таго ж самага, аднак ён проста глядзеў на мяне. Тады я павярнуўся і пайшоў да дзвярэй.

— Перш чым пайсці,— сказаў ён,— я мяркую, вам трэба паслухаць вось гэта...

Я спыніўся і азірнуўся. Ён дастаў з шуфляды стала нейкую паперу. Спачатку я вырашыў, што гэта чэк, потым, заўважыўшы, што гэта нешта іншае, вярнуўся назад. Ён працягнуў мне яе.

Гэта была заява аб скасаванні шлюбу, якую я падпісаў.

(Працяг будзе).

Да ведама гарадскіх, раённых арганізацый ТБМ

Запрашаем Вас прыняць удзел у Рэспубліканскай нарадзе ТБМ імя Ф. Скарыны, якая адбудзецца 4 студзеня 1993 года ў Доме літаратара (вул. Фрунзе, 5). Пачатак а 14 гадзіне.

На абмеркаванне нарады выносіцца пытанне «Аб удасканаленні дзейнасці арганізацый ТБМ і падрыхтоўцы да маючага адбыцца ў канцы сакавіка III з'езда Таварыства».

Просім паведаміць тэрмінова (пісьмом або па тэлефоне) аб магчымасці Вашага ўдзелу ў нарадзе, аплаты камандзіроўкі па месцы работы або ў Вашай арганізацыі, а таксама, ці патрэбна гасцініца.

Пажадана, каб Вы прывезлі з сабой або прыслалі па пошце кароткую справаздачу аб праведзенай рабоце за перыяд пасля II з'езда ТБМ, а таксама Вашы прапановы аб далейшым удасканаленні дзейнасці Таварыства.

220005, Менск, вул. Румянцава, 13, т. 33-25-11.

ДАВЕДКА: *запрашэнне паслана 18 снежня г. г. арганізацыям ТБМ, якія зарэгістраваны ў Сакратарыяце ТБМ.*

Беларускі народны каляндар

Студзень — году пачатак, а зіме — палавіна

З Новага года ў нашым календары ў дадатак да праваслаўных і каталіцкіх свят будуць пазначацца святы так званай уніяцкай царквы, дзейнасць якой на Беларусі аднаўляецца. Унія — аб'яднанне праваслаўнай і каталіцкай царкваў пад вяршэнствам папы рымскага. Такое аб'яднанне адбылося ў нас у выніку Брэсцкага пагаднення святароў у 1596 г. Прыняўшы асноўныя дагматы веравучэння каталіцызму, новая царква захавала ўсходнія (праваслаўныя) абрады і ўвяла набажэнства на роднай мове. Такім чынам, Беларуская аб'яднаная царква з самога пачатку разбурала моўны бар'ер, што існаваў паміж вернікамі і пастырамі, якія служылі ў храмах на лацінскай або стараславянскай мовах. Як адзначае часопіс «Унія» за 1990 г., гэтай царквой «трымалася і жыла так нялюбая Маскве беларускасць».

Уніяцтва ліквідоўвалася двойчы: у 1839 г., пасля таго, як Беларусь апынулася ў складзе Расійскай імперыі, і ў 1946 г., пасля таго, як на землях Заходняй Беларусі і Украіны пасля вайны канчаткова ўсталявалася савецкая ўлада.

Адраджэнне уніяцтва на Беларусі звязана з агульным працэсам нацыянальнага Адраджэння. На чале яго стаіць моладзь, якая поўніцца патрыятычнай рашучасцю «вярнуць сабе сваю мову, каб адчуць сваю душу, сваю існасць чалавечую» («Унія», с. 2). Уніяты жывуць па Грыгарыянскаму календару.

Прынятыя скарачэнні для абазначэння свят:

Пр. — праваслаўнае.

Кат.— каталіцкае заходняга абраду.

Ун.— каталіцкае ўсходняга абраду (уніяцкае).

Студзень — самы халодны месяц года, аб чым гаворыць і яго назва, што паходзіць ад слова «студзёна». Прыкметы і прыказкі: імглістае надвор'е ў студзені — на мокры год; халоднае — на познюю вясну і дажджлівае лета; слупы на сонцы, або ясны крутарогі месяц ўначы, або чырвоны агонь у печы — на вялікі холад і мароз; белым агнём гараць дровы — на адлігу. «Студзень мяце — ліпень зальe»,— кажа народная мудрасць.— «Калі ў студзені дажджы — дабра не жджы», «Студзень хаты студзіць — рана гаспадароў будзіць», «Студзень — году пачатак, а зіме — палавіна».

1 (пятніца). *Грамадзянскі Новы год,* святкуецца па календары, які ўвёў у 1582 г. папа Грыгорый XIII.

Ун. *Абразанне гасподняе.* Імя «Ісус» Божы Сын атрымаў на восьмы дзень свайго жыцця пасля абраду абразання, учыненага над ім па звычаю іудзеяў.

Ун. *Дзень св. Васіля Вялікага.* Быў айцом царквы, першы запісаў Усходнюю святую літургію, якая затым была апрацавана Янам Залатавусным.

6 (серада). **Ун.** *Вадохрышча (Богаз'яўленне).*

«Калі Ісусу споўнілася трыццаць гадоў, ён прыйшоў да Яна на Іярдан і быў ахрышчаны, як усе іншыя. Тады ён памаліўся. І неба адчынілася, і Дух Святы зышоў на яго ў выглядзе голуба. У той самы час быў чутны голас з неба: «Ты — Сын мой любы, табе спагадаю» (Мц. 3,17).

Кат. *Тры каралі.* З'яўленне цудоўнай зоркі на небе падказала мудрым каралям, што ў Віфлееме нарадзіўся Збавіцель чалавецтва Ісус. Каралі прыйшлі яму пакланіцца і адарылі яго золатам, ладанам і мірай (духмянай смалой).

Пр. *Вялікая посная куцця.*

7 (чацвер). **Пр.** *Каляды. Нараджэнне Хрыстова.* Пачатак святых вечароў (7—19 студзеня). Час калядавання. Карнавал зазвычай пачынаюць «звездары», якія носяць над галавой зорку — «сонца» — сімвал святла. Па народнаму звычаю на Каляды нельга шыць, з гаспадарчых работ дазваляецца адно ўхожка ў хляве і гумне. Прыкметы: завіруха на свята абяцае раенне пчол, шэрань на дрэвах — ураджай на збожжа.

9 (субота). **Пр.** *Сцяпан.* Па народнаму календару — заканчэнне тэрміну найму.

13 (серада). **Пр.** *Багатая (тоўстая, шчодрая, скаромная) куцця.* Вечар-«шчадрэц». Пад такой назвай бытавала святочная гульня, у якой галоўнай дзейнай асобай быў увішны хлопец, пераапрануты ў дзеда, абвешаны бразготкамі, што хадзіў са сваёй «камандай» па хатах і разыгрываў пад музыку тэатральныя сцэнкі. Шчадроўнікаў адорвалі гасцінцамі, як і калядніkaў.

14 (чацвер). **Пр.** *Стары Новы год. Васілле.*

18 (панядзелак). **Пр.** *Посная* (галодная, вадзяная) куцця. Канец святых вечароў. Провады Каляд.

19 (аўторак). **Пр.** *Вадохрышча. (Богаз'яўленне).* Вада асвячаецца два дні.

23 (субота). **Пр.** *Рыгор.* Шэрань у гэты дзень сведчыць на мокры год.

24 (нядзеля). **Пр.** *Фядот.* Цёплае надвор'е сведчыць на раннюю вясну.

25 (панядзелак). **Пр.** *Тацяна.* Сонечнае надвор'е да ранняга прылёту птушак; снег з адлігай — да дажджлівага лета.

30 (субота). **Ун.** *Дзень св. Васіля Вялікага, Рыгора Багаслова і Яна Залатавуснага.* Літургія апошняга служыцца ў храмах.

31 (нядзеля). **Пр.** *Апанас.* Паводле народнага календара святы ахоўвае жывёлу ад марозаў.

І. К.

КАЛЯДУЕМ

Каза

Го-го-го каза,
Го-го-го шэра,
— Дзе рожкі дзела?
— На соль праела?

Го-го-го каза,
Го-го-го шэра,
Паварачвайся,
Не забывайся.

То на сей бачок,
То на той бачок,
То на рожачкі,
На капыцікі.

Ты каза сагніся,
Нізка пакланіся
Гэтаму пану,
Як бы гэтману.

Уставай, схапісь,
Гаспадыні гнісь,
Ды чалом, чалом
Усім гаспадаром.

Будзь, ваша, здароў,
Як рыжык бароў,
Май торбу грашэй,
Жыві раскашней.

Го-го-го каза,
Го-го-го шэра,
Дзе яна бывае —
Шчасце вітае.

Дзе каза ходзіць,
Там жыта родзіць,
Дзе каза хвастом,
Там жыта кустом.

Дзе каза нагой,
Там жыта капой,
Дзе каза рагом,
Там жыта стагом.

Добры гаспадар
Падарунак дай,
Каб быць у спакоі,
Казу падары.

Дай шматок сала,
Каб жыта жала,
А рэшта аўса,
Наверх каўбаса.

А як добры пан,
Дасць і мёду жбан.
Можа й гусачку,
На перакусачку.

Го-го-го каза,
Го-го-го шэра,
Павярніся складней,
Пакланісь зграбней.

Пакланісь усім:
Старшым і малым,
Закладай рогі,
Падбірай ногі.

З хаты выхадзі,
Бяду вынасі,
Уцякай хутчэй
Ты з людскіх вачэй.

Дзявочыя гаданні на суджанага, гулянні з «казой», вячоркі з жартамі, дасціпамі даўней былі неад'емнай часткай беларускага абраду калядавання.

Удзельнікі фальклорнага ансамбля «Прыдняпроўскія сяброўкі» магілёўскага Дома культуры чыгуначнікаў вяртаюць ў жыццё гэту цудоўную народную традыцыю.

НА ЗДЫМКУ: калядкі пачынаюцца з прыходу ў хату гасцей.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ. Белінфарм.

Рэдактар Эрнэст Ялугін.

Сябры рэдакцыйнай калегіі: Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Ніл Гілевіч, Уладзімір Дамашэвіч, Алесь Камароўскі, Анатоль Клышка, Алег Куліцкі, Уладзімір Ламека, Уладзімір Содаль, Алесь Траяноўскі, Генадзь Тумаш, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Міхась Шавыркін.

Адказны сакратар Віктар Шніп.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф. Скарыны.

Наш адрас: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.

Тэлефон рэдакцыі: 33-17-83.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара неабавязкова можа адпавядаць меркаванню рэдакцыі.

Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

Падпісана ў друк 28.12.1992 г. у 15 гадзін.

МВПА імя Якуба Коласа. Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка».

Наклад 7371 паасобнік. Зак. 1210. Індэкс 63865.